

ארבעה שערי ט'ו בשבט

דבר העורכת

רבות הן ההשוואות בין אדם לאילן, וטוב לשוב ולהזכיר אותן בט"ו בשבט. הבה ונבחן לדוגמה את דברי המשנה במסכת אבות (פרק ג, משנה יז):

כָּל שֶׁחֲכָמָתוֹ מִרְבָּה מִמַּעֲשָׂיו, לָמָּה הוּא דוֹמָה? לְאֵילָן שֶׁעֲנָפָיו מִרְבִּין וְשָׂרָשָׁיו מְעֻטִּין, וְהָרִים בָּאָה וְעוֹקְרָתָו וְהוֹפְכָתוֹ עַל פָּנָיו, שְׁנָאָמֶר (ירמיה יז): "וְהָיָה כְּעֶרְעֵר בְּעֶרְבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא טוֹב וְשָׁכֵן חֲרָרִים בְּמִדְבָּר אֶרֶץ מִלְחָה וְלֹא תֵשֵׁב". אֲבָל כָּל שֶׁמַּעֲשָׂיו מִרְבִּין מִחֲכָמָתוֹ, לָמָּה הוּא דוֹמָה? לְאֵילָן שֶׁעֲנָפָיו מְעֻטִּין וְשָׂרָשָׁיו מִרְבִּין, שְׁנָאָמֶר כָּל הָרוּחוֹת שֶׁבְּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ אֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ, שְׁנָאָמֶר (שם): "וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתּוֹל עַל מַיִם וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שָׂרָשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא חֶם, וְהָיָה עָלָיו רַעַן, וּבִשְׁנַת בְּצֻרָתוֹ לֹא יִדָּאָג, וְלֹא יִמָּישׁ מַעֲשֹׂוֹת פָּרִי."

מי מאיתנו לא שואף להידמות לאילן רענן ושורשי, שיכול לרוחות החזקות כי הוא נטוע היטב באדמתו? בעולם שהולך והופך לכפר גלובלי, מזמין אותנו ט"ו בשבט לעצור לרגע ולהביט על המקומות בהם אנו נטועים – מה יש באדמה שטיפחה אותנו כאדם? מה הם השורשים שלנו? מה היא התרבות המייחדת אותנו? איזה נוף ואיזו סביבה הם חלק מזהותנו? לאלו מקומות נבקש להביא את צאצאינו, כשהם יכתבו את עבודת השורשים שלהם?

אך לא רק שורשינו הרוחניים, התרבותיים והגיאוגרפיים מעניקים לנו יציבות ויכולת התחדשות מתמדת. המשנה מתארת את שורשינו דווקא כביטוי של ערכינו בעולם המעשה. לפי המשנה, אם נרצה להידמות לאותו עץ רענן ושורשי, עלינו לגבות את חוכמתנו במעשים, עלינו לממש את ערכינו בפועל. מתוך כך, ביכולתנו לקבוע את ט"ו בשבט כיום העמקת שורשי העשייה הסביבתית שלנו. בין אם נבחר להעמיק את מחויבותנו לנטיעת עצים ולשימורם, להימנעות מבזבז יתר שיוביל לדלדול משאבי הטבע, להעמיק את קשרי הקהילה והחיבור למקום הפיסי בו אנו חיים, או כל עשייה אחרת לתיקון עולם – הרי שמעבר להעמקת השורשים, גם נזכה ליהנות מפירות אמיתיים של סביבה נעימה ובטוחה.

סדר ט"ו בשבט שלפניכם מכיל ארבעה שערים המעבירים אותנו "מסע שורשים" –

השער הראשון מזמין אותנו לעצור ולהתבונן בנפלאות ארצנו וטבעה המיוחד,

והשער השני מתמקד בתחושת הפליאה והכרת הטוב על כל אלה.

השער השלישי קורא לנו לקחת אחריות על החי והצומח, על סביבתנו הטבעית והאנושית, והרביעי חוגג כל אלו בחוויה של התחדשות אישית וקהלית.

הנכם מוזמנים בשמחה להצטרף אלינו למסע של אהבה והתחדשות!

עינת קרמר,
מנהלת 'טבע עברי'

ראש השנה לאילנות

ראש השנה לאילנות – מקורו במסכת ראש השנה פרק א משנה א: "ארבעה ראשי שנים הם... באחד בשבט ראש השנה לאילן, כדברי בית שמאי. בית הלל אומרים בחמישה עשר בו".

המשמעות העיקרית של ט"ו בשבט, לפי המקורות, היא מועד קובע לנושא הפרשת תרומות ומעשרות ושנות עורלה. אם כן, כיצד זה שונתה מהותו של יום זה מיום הלכתי המוקדש למעשר פירות לאכילת פירות, לסדר ט"ו בשבט ולנטיעת אילנות? ובכן, במשך אלפי שנות הגלות של עמנו מארצו והניתוק מהחיים החקלאיים ומהמצוות התלויות בארץ [תרומות ומעשרות, עורלה ועוד] נחוג ט"ו בשבט בגלות בערגה לארץ ישראל ולפירותיה. מסורת אכילת הפירות היבשים מארץ ישראל סימלה את המצוות הנוהגות בט"ו בשבט.

במאה ה-16 המקובלים שעלו לארץ והתיישבו בצפת, היו קרובים למראות הטבע, והם אלה שהנהיגו את סדר ליל ט"ו בשבט – מעין תיקון הנחוג בדומה לסדר הפסח. בסדר זה נוהגים לשתות ארבע כוסות יין לבן ואדום – סמל לצבעי החורף והקיץ ולחילופי העונות, וכן עורכים סעודה מפירות הארץ. כל קהילה פיתחה מסורת שונה בנוגע למנהגי הסדר, כגון אכילת 10 פירות, 15 או אף 30 פירות.

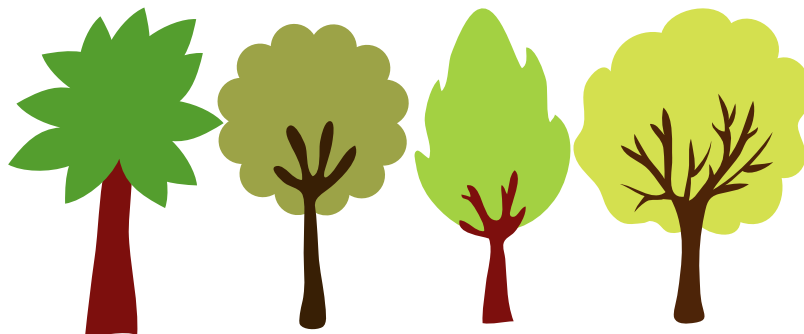
מנהג הנטיעות בט"ו בשבט החל בראשית המאה העשרים, בעת שיבת עמנו לארצו. ראשוני העולים שאפו להדק את הקשר לארץ ולאדמה בעשייה ובפעולות, ונטיעת עצים בט"ו בשבט, ראש השנה לאילנות, הייתה אחת מהדרכים להשגת מטרה זו. המנהג התקבל והפך מסורת, אף שלגבי מינים רבים זו אינה העונה המתאימה לנטיעה, ובמקרים רבים נטיעת שתילים רכים, שאינה מתוכננת היטב, מובילה לכשלונות ולתמותת הצמחים [כך שכדאי לשמר את המנהג רק לאחר תכנון מדוקדק, בחירת צמחים המתאימים לאזור ולעונת הנטיעה, ובעיקר הקפדה על כך שלאחר הנטיעה יטופלו העצים היטב עד התבססותם]. בעשור האחרון נוסף נופך חדש לט"ו בשבט – השבוע הסמוך ליום זה נקבע כשבוע שמירת הטבע והסביבה ומתקיימים בו סיורים וכנסים רבים בנושא. בימינו, כאשר אך מיעוט של העם עוסק בחקלאות, והרוב אינם מקורבים למצוות הקשורות באדמת הארץ, נוהגים לחגוג את ט"ו בשבט ביציאה אל הטבע, בנטיעת עצים, בעריכת סדרי ט"ו בשבט ובאכילת פירות ארץ ישראל ופירות אחרים שאינם בהכרח גדלים בארץ.

מאחר שט"ו בשבט נתפס כראש השנה לאילנות, ברצוננו להציע לכלל אוהבי הסביבה, הטבע והצומח להוסיף ממד משמעותי נוסף לחודש זה וליום זה: חודש הגנת האילן ויום הגנת האילנות בארצנו.

במשרד החקלאות ופיתוח הכפר, בשיתוף עמותת "טבע עברי", הוחלט על עריכת סדר ט"ו בשבט המיועד לכלל הציבור, ובו נלמד ונרחיב אופקים בנושא החג ומהותו.
אנו מזמינים את קהל המתעניינים להצטרף לקבוצת "נאמני אילנות" ולמיזם החינוכי "שומרים על העצים", ויחד נשיר שירי חג, נקרא מדרשים ומקורות בנושא ט"ו בשבט ונחגוג כהלכה את ראש השנה לאילנות.

ט"ו בשבט שמח

ישראל גלון, מנהל אגף פרחים והנדסת הצומח ופקיד היערות
חגי שנר, מנהל אגף יער ואילנות ופקיד היערות

סִפִּיחַ רחל

הוּא לֹא חֲרָשִׁי, גַּם לֹא זֶרְעָתִי,
לֹא הִתְפַּלֵּלְתִּי עַל הַמָּטָר.
וּפָתַע, רָאָה-נָא! שְׂדוֹתֵי הָעֲמִיחַ
דָּגוּ בְרוּיָה שְׁמֶשׁ בְּמָקוֹם דְּרָבָר.

הָאֵס הוּא סִפִּיחַ תְּנוּבוֹת מִשָּׁדָס,
חֲטִי חֲדָנָה הֵס, קְצוּרִים מָאָז!
אֲשֶׁר פָּקְדוֹנִי בִּימֵי הָעֵנִי,
בְּקָעוּ עָלַי בִּי בְּאַרְחָרָי.

שׁוֹשְׁגָנָה, שְׁגִינָה, שְׂדֵמוֹת הַפֶּלֶא
שׁוֹשְׁגָנָה, שְׁגִינָה, וּגְמֻלָּה חֵישׁ!
אֲנִי זֹכֶרֶת דְּבָרֵי הַנֶּחֱס:
תֵּאכְלוּ סִפִּיחַ וְאֶף סְחִישׁ.

סדר ט"ו בשבט

מתחילת בריאתו של העולם לא התעסק הקדוש ברוך הוא אלא במטע תחילה וכך נאמר: "ויטע ה' אלוקים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר" (בראשית ב, ח). אף אתם כשאתם נכנסים לארץ ישראל לא תתעסקו אלא במטע תחילה (ויקרא רבה כה)

מנחה:

מניין המנהג לחגוג ראש השנה לאילנות?
ט"ו בשבט נזכר לראשונה כראש השנה לאילן במשנה, כאחד מארבעה תאריכים הקובעים מתי מתחילה השנה לעניינים שונים:
"אֲרֻבָּעָה רָאשֵׁי שָׁנִים הֵם.
בְּאֶחָד בְּנִיסָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִּים וְלַרְגָּלִים.
בְּאֶחָד בְּאֵלוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה. רַבִּי אֱלֶעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרִים, בְּאֶחָד בְּתִשְׂרִי.
בְּאֶחָד בְּתִשְׂרִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים וְלִשְׁמַטִּין וְלִיּוֹבְלוֹת, לְנִטְיָעָה וְלִירְקוֹת.
בְּאֶחָד בְּשָׁבָט, רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאֵילָן, כְּדַבְּרֵי בֵּית שְׁמַאי. בֵּית הַלֵּל אֹמְרִים, בְּחֶמְשָׁה עָשָׂר בּו." (מסכת ראש השנה א, א)

"ראש השנה לאילן. מאי טעמה? אמר רבי אלעזר, אמר רבי אושעיה: הואיל ויצאו רוב גשמי שנה. היינו: שכבר עברו רוב ימות הגשמים, שהוא זמן רביעה ועלה השרץ באילנות ונמצאו הפירות חונטין מעתה". (ראש השנה, יד, רש"י)
"חד אמר: כבר יצאו גשמי שנה כולה וכבר רובה של תקופה מבחוץ. וחורנה אמר: עד כאן היו חיינ ממי השנה שעברה, מכאן ואילך הן חיינ ממי השנה הבאה". (ירושלמי, ראש השנה, פרק א)

מנחה:

כאשר ישבו בני ישראל בארצם, הם היו מחוברים לטבע הסובב אותם ולעונות השנה המתחלפות. הם הבחינו כי בסביבות אמצע חודש שבט כבר ירדו רוב גשמי אותה שנה והפירות החדשים מתחילים לפרוח ולחנט. לפיכך נבחר ט"ו בשבט להיות הגבול בין הפריחה של השנה שעברה ובין הפריחה של השנה – מהפירות שחנטו עד ט"ו בשבט יינתנו תרומות ומעשרות על חשבון השנה הקודמת, ומהפירות שיחנטו מט"ו בשבט והלאה יינתנו תרומות ומעשרות על חשבון השנה הזאת. כך גם לענייני ערלה ונטע רבעי, ויש אומרים גם לענייני שמיטה.

עוד משהו

תרומות ומעשרות

תרומות ומעשרות הם חלקם של הכהנים, הלויים והעניים מתוך היבול החקלאי הגדל בארץ ישראל, כפי שמצווה בתורה ובספרות ההלכה.

ישנם שתי תרומות ושני מעשרות:

תרומה גדולה – כמות כל שהיא מהפירות (חז"ל אמדו אותה בערך בשני אחוזים מהיבול) שאותה נותן בעל השדה לכהן.

מעשר ראשון – עשרה אחוזים מכלל הפירות אותם מביא בעל השדה ללוי.

תרומת מעשר – אחוז אחד מכלל הפירות, עשירית מתוך המעשר שקיבל הלוי מבעל השדה, והוא ניתן לכהן.

מעשר שני או מעשר עני – עשרה אחוזים מכלל הפירות בשנים א, ב, ד ו-ה ניתנים לבעל השדה לאכול במקום המקדש (מעשר שני), ובשנים ג ו-ו הם ניתנים לעניים (מעשר עני). התאריך הקובע לענייני תרומות ומעשרות הוא ט"ו בשבט – מהפירות שחנטו עד ט"ו בשבט יינתנו תרומות ומעשרות על חשבון השנה הקודמת, ומהפירות שיחנטו מט"ו בשבט והלאה יינתנו תרומות ומעשרות על חשבון השנה הזאת.

ערלה ונטע רבעי

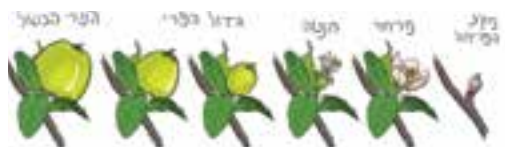
על פי ההלכה פירות האילן אסורים באכילה בשלוש השנים הראשונות לנטיעתו והם נקראים **ערלה**. כאשר מסתיימות שלוש השנים, נקרא האילן **נטע רבעי** וכל הפירות היוצאים ממנו הם קודש, ויש לאוכלם בירושלים בטהרה או להמירם בכסף בשווי הפירות, ובכסף לקנות מוצרי מזון בירושלים ולאוכלם שם בטהרה. ספירת שנות ערלה ונטע רבעי נעשית על פי ט"ו בשבט, על כן גם כשהסתיימה השנה השלישית של העץ, הפירות שצומחים עליו עדיין נחשבים לפירות של השנה הקודמת והם ערלה עד לט"ו בשבט. מט"ו בשבט הפירות שחנטו וגדלו על העץ נחשבים כבר לפירות של השנה הרביעית והם קדושים בקדושת נטע רבעי.

שמיטה

שנת השמיטה דורשת מהחקלאי להפקיר את הפירות לכל דורש. פירות אלו קדושים **בקדושת שביעית** ולכן אסור לסחור בהם, לאבד אותם שלא בדרך אכילה, לנהוג בהם בביזיון או להוציאם לחוץ לארץ. רוב הפוסקים סוברים שט"ו בשבט הוא תאריך קובע לעניין שביעית, דהיינו, פירות שחנטו בשנה השישית וגדלו בשנה השביעית עד ט"ו בשבט שייכים להפרשת תרומות ומעשרות של השנה השישית. וכן, פירות שגדלו בשנה השמינית אך חנטו לפני ט"ו בשבט של אותה שנה, דינם כפירות שגדלו בשנת השמיטה וחלה עליהם קדושת פירות שביעית על כל המשתמע בכך.

חניטה

חניטה היא השלב הראשון בהתהוות הפרי: נשירת הפרחים והגעת חומרי מזון אל התאים המתחלקים לצורך היווצרות הפרי. לאחר מכן עובר הפרי שני שלבים נוספים – גדילה והבשלה.

מאירת: שני עצמון

שניים עשר ירחים

מילים ולחן: נעמי שמר

יש לי חג

מילים ולחן: נעמי שמר

כשתיאלם תרועת הפסטיבלים
ילבלבו שירי אהבתי
אני יכול לשמח איה שצא לי
ואהי זה החג האמתי

יש לי יום יום חג
יש לי חג יום יום
יש לי יום יום חג
הללויה

הללויה בגלל דברים פאילה
הללויה אני עדין שר
הללויה יום יום ואיזה פלא
הללויה לחג שלא נגמר

בתשרי נתו הדקל
פרי שחום נחמד
בחשונו ירד יורה
ועל גגי קצד

בתשרי, חשונו, פסלו, טבת
חלפו חלפו ביעף
גם שבט, אדר, ניסן, אייר
סינו, תמוז ואב.

באדר עלה יחוח
מו הפרדסים
בניסן הוינפו בכח
כל החרמשים

ובבוא אלול אלינו
ריח סתו עלה
והתחלנו את שירנו
מהתחלה...

השקדיה פורחת

מילים: ישראל דושמן

לחן: מנשה רבינא

הַשְּׁקֵדִיָּה פּוֹרַחַת,

וְשֶׁמֶשׁ כִּזְרוּחַת.

צִפְרִים מֵרָאשׁ כָּל גֵּג

מְבַשְּׂרוֹת אֶת בּוֹא הַחֶג:

ט"ו בְּשַׁבָּט הַגִּיעַ - חַג הָאֵילָנוֹת!

הָאֶרֶץ מְשֻׁעֵת:

הַגִּיעָה עַת לְטַעַת

כָּל אֶחָד יִטַּע פֶּה עֵץ,

בְּאַתִּים נֶצַח חוֹצֵץ:

ט"ו בְּשַׁבָּט הַגִּיעַ - חַג הָאֵילָנוֹת!

נִטַּע כָּל הָר וְנִבֵּעַ,

מִדָּן וְעַד בְּאֵר-שֶׁבַע:

וְאַרְצֵנוּ שׁוּב נִירָשׁ -

אֶרֶץ זֵית יִצְהָר וְדָבֵשׁ.

ט"ו בְּשַׁבָּט הַגִּיעַ - חַג הָאֵילָנוֹת!

קורא/ת:

בשנות הגלות הארוכות נשתמר ט"ו בשבט כיום של ביטוי הגעגועים לארץ ישראל ולפירותיה. מהפך אמיתי עבר על החג בסביבות המאה השש עשרה - אז הנהיגו המקובלים בצפת את סדר ט"ו בשבט, שבמהלכו מברכים על שלושים מיני פירות ועוברים לאכילתם בכדי להשפיע חסד על פירות ארצנו ועל הפירות הרוחניים בעולמות העליונים.

קורא/ת:

עם שיבת העם היהודי לארצו ותחילת המפעל הציוני, שוב שינה ט"ו בשבט את אופיו ו"רד אל הקרקע". העם המבקש להתחדש בארצו העניק לט"ו בשבט משמעות מעשית - מועד שבו יוצאים כל ילדי ישראל ונוטעים עצים בארצם, ובכך מכים הם עצמם שורש באדמה הקדושה ומסייעים בבנייתה ובהפרכת שממותיה.

קורא/ת:

בשנים האחרונות, עקב עליית המודעות למשבר האקולוגי ההולך ומחריף, קיבל ט"ו בשבט תפנית נוספת על ידי רבים, והפך למעין "יום כדור הארץ" יהודי. ביום זה אנו מזכירים לעצמנו כי המציאות כולה מורכבת מיחסי גומלין, וכי לאילנות באשר הם ישנו תפקיד מרכזי בשמירת האיזון במערכת שבה אנו חיים. כריתת יערות והרס הטבע אינם אלא כריתת הענף שעליו אנו יושבים, ולכן יש לעצור תופעות אלו.

"ט"ו בשבט הגיע חג האילנות" - חג האילנות באשר הם, חג לכל אשר חיותו תלויה באילנות, חג לכל אשר האילנות שואבים את חיותם מהם - חג לעולם שבו האיזון נשמר והאדם והטבע חיים בהרמוניה.

במרכז הסדר נהוג לשתות ארבע כוסות יין. הכוס הראשונה כולה יין לבן, הכוס השנייה רובה לבן ומיעוטה אדום, הכוס השלישית רובה אדום ומיעוטה לבן והכוס האחרונה כולה יין אדום. לארבע הכוסות של הסדר משמעויות וטעמים שונים:

טעם אחד הוא עונות השנה – מן הלבן המסמל את ענני החורף ואת שלגיו, אל הוורוד המסמל את הניצנים מבשרי האביב, דרך האדום המסמל את הקיץ וכלה באדמדם המסמל את הסתיו. על פי המקובלים, הלבן מסמל את הצד הרוחני ביותר ואילו האדום הוא הצד החומרי, הקשה מכולם ומחייב תיקון. רעיון נוסף הוא כי ארבע הכוסות מסמלות את ארבע התקופות בתולדות ישראל שניתן להן ביטוי בגלגולי החג: תקופת המשנה והתלמוד, ימי הגלות, ראשית הציונות וימינו אנו.

מנחה:

סדר ט"ו בשבט, כסדר פסח, נערך סביב ארבע כוסות – ארבעה שערים של משמעות. בסדר זה בחרנו להקדיש כל כוס, כל שער, לרעיון אחר של אהבת הטבע ושמירה על הסביבה. נצא למסע משותף של עצירה והתבוננות ביופייה של הארץ, מסע של הכרת הטוב אל מול כל השפע הזה, מסע של מחויבות עמוקה לשמירה על הקיים לצד קריאה להתחדשות מתמדת. נצא ביחד למסע של אהבה ומחויבות.

קורא/ת:

יהי רצון, שבעבור עריכת סדר זה, בזכותן של ארבע כוסות ובסגולתם של פירות ארץ-ישראל, נזכה להגשמת כל ערכינו. שכל אישה ואיש, שכל עץ ואילן, ייתנו את פריים המיוחד להם, בקהילה ובטבע לאהבה ולהנאה מאילנות ארץ ישראל. שתתחדש עלינו שנת אילן טובה ושופעת ברכה עד בלי די. אמן.

(מתוך סדר ט"ו בשבט של חברת המתנ"סים/ יעקב מעוז)

סיון הר-שפי

ההתחלה תהיה שמטה
נרפה ונפצר לזרמים
לא בחרוק שנים לתלמים
נתן לה לעקל את השורות
בהתחלה נתן לה מנוחה
אחר כך נעבד בה שנים
במים אחדים
העשב ועלה פרא
החיה תרצה
המים ישמחו וימנו
יפרץ בצבית
בסלון, לעיני כל.
יפלו בפתורים, יעלו פרחים
ללא מבוכה
היא תיניק אותנו מדבש החלב.
ההתחלה תהיה שמטה
בבשנת שכה
מכיו את עצמו בעמק
חצל תפוחיו.

שער ראשון עצירה והתבוננות

חלקת אלוהים

מילים: יהורם טהר לב
לחן: מורית הירש

מַעֲיָן יְדַעְתִּי בֵּין עֲשָׂבֵי הָבַר
בְּתוֹךְ הַשָּׁקֶט הַכָּחַל
לֹא יְדַעְתִּי כָּכָה לַחֲיוֹת
לִנְבֹּץ וְלַעֲד לֹא לַחֲדוֹל.
הַנְּמִיס שְׁעוֹד נֹתְרוֹ לֹא הִכָּה
חוֹמָקִים מִבֵּין הָאֲצָבָעוֹת
וְהַנְּחִנוּ לֹא נִבְשָׁשׁ
לֹא אוֹת וְאֵף לֹא רָמַז לְבָאוֹת.
חֲלֻצַת אֱלֹהִים וּפֶסֶת שְׁמִיִּם
דָּבָר לֹא אֲבַשָּׁשׁ כִּסּ אֲבָן קִטְמָה
רֹאשִׁי לְהִנִּיחַ בְּצֵל הַצֵּיט
וְלִשְׁקֹט אֶרְבָּעִים שָׁנָה.

מַעֲיָן הִיָּה לִי בֵּין עֲשָׂבֵי הָבַר
פֶּנֶת יְלָדוֹת נְאֻמָּה
בְּלִבִּי רוֹגַעַת לַעֲד
חֲלֻצַת הָאֱלֹהִים הַקִּטְמָנָה.

חֲלֻצַת אֱלֹהִים וּפֶסֶת שְׁמִיִּם...

מִי זֶה יִשָּׁח אוֹתִי
אֶל אוֹתָהּ הַשְּׁלֹחַה שֶׁיְדַעְתִּי
אֶל הַדְּמָמָה.
אֶל חֲלֻצַת הַקִּטְמָה,
אֶל עֶרֶשׂ יְלָדוֹתִי.

מנחה:

ט"ו בשבט מזמין אותנו לעצור לרגע את המרוץ ולהתבונן.
להתבונן בארצנו, על נופיה ונפלאותיה.
להתבונן בעצמנו ובמקום שאנו ממלאים בעולם.
להתבונן באופן שבו עיצבו אותנו נופי ילדותנו והפכו אותנו
למי שאנחנו כיום.
לבחון האם אנו מתייחסים אל אותם הנופים כאל מובן
מאליו או לוקחים עליהם אחריות, בשביל ילדינו.
נרים כוס למען הנוף והחוויית הסביבתיות של ילדינו - כוס
של מחויבות לשמירה על נוף ילדותם למענם, למען הדורות
הבאים ולמעננו;
לחיים!

ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם בורא פרי הגפן!

שותים כוס יין ראשונה כולה לבן

בחולות

מילים: חיים חפר

לחן: עממי צרפתי

קוראת:

מתוך דברי ס. יזהר בנאום בכנסת 12.6.1962

ארץ נושבת בלי פרחי בר – מחנק בה. ארץ שאין בה משבר-רוח פתוח, בלתי-מופרע – תהיה מלון ולא מולדת.

ארץ נושבת שהכול בה כביש ומדרכה והרגשת הכול-גמור-לי-כאן תאכל כל חלקה טובה בלב צעירה.

ואילו חורף חורף הולכים ומושמידים פרחי הבר בארץ ביד גסה ורחבה.

לא יארכו הימים וכלנית ורקפת ונרקיס, מן הרגילים והנפוצים והאופייניים ביותר לארץ – יעלמו ויישארו רק כמוצגי מוזיאון.

כמה מיני אירוס כבר נשמדו. צבעוני הגבעות מושמד והולך...

תקצר השעה מלפרט כל המקומות שהושחתו בעבר ושעומדים להיות מופסדים מחר -מחרתיים, עם כל תכנית פיתוח נפסדת, עם כל העברת קרקעות. אם לא יעשה בעוד מועד, יתברר שהרוצה ליהנות מיפי יער בהר – ייסע לחוץ-לארץ. הרוצה לרחוץ בים מסביר פנים – ייסע לחוץ-לארץ. הרוצה לנשום נשימת רוחה וירוקה בארץ רעננה – ייסע לחוץ-לארץ...

צריך לקיים כפי שהם – אזורים שלמים, שאפשר לעבור בהם מבלי לראות ומבלי להיתקל לא במתקני אדם ולא בפליטת עסקנותו. מקומות שהטבע שבהם נאמן עד כדי כך שיהיה דולה את הנאמן שבאדם. שיהיה לו מגע טבעי ותמים עם החי והצומח במקום חיותו הנכון..."

הִיָּה זֶה בְּחָצוֹת הַלַּיַל - בְּחֻלּוֹת
כְּשֶׁאֵינִי יָצֵא לֹד לְטִיֵּל - בְּחֻלּוֹת
וְעַל רֹאשׁוֹ מְנַצֵּת קֶשׁ,
וְלִשְׁפָתֶיהָ טַעַם דְּבֶשׁ
וְכִשְׁחִבֵּק אוֹתָהּ מִפֶּשׁ,
בְּהוֹלֵם לְבָבָהּ הוּא חֶשׁ
בְּחֻלּוֹת.

כֶּה נִלְדָּתִי אֲנִי - בְּחֻלּוֹת
עֲלֵפֶת הַחוֹ הִיָּתָה אֲפִי - בְּחֻלּוֹת
וְלֹא צָרִיךְ לִהְיוֹת נָבִיא
הָאִישׁ הַהוּא הִיָּה אָבִי
חֲלוּץ נְחֻמָּד וְלִבִּי,
אֶל הָעוֹלָם אוֹתִי הִבִּיא
בְּחֻלּוֹת

וְכֶה בָּנוּ הֵם אֶת בֵּיתָם - בְּחֻלּוֹת
וּבֵית אַחֵר בֵּית קֶס - בְּחֻלּוֹת
וְכִשְׁצִמְחוֹ פָּאן רְחוּבוֹת,
הִלְכָּתִי בְּדַרְכֵי אֲבוֹת
וְכִן הִנְיָתִי לְמִצְוֹת,
הִתְחַלָּתִי יְלָדוֹת לְצִבֹּט
בְּחֻלּוֹת

הִיָּתִי לֶה צְבִיטָה נוֹתָן - בְּחֻלּוֹת
וְכֶה נִלְדָּ לָנוּ הַבֶּן - בְּחֻלּוֹת
חֲלָפוֹ לֵילוֹת, חֲלָפוֹ יָמִים
וּבְנֵי גֵם הוּא אֵינוֹ תָמִים
בְּלִיל אָבִי, בְּלִיל קֶסֶמִים,
גֵּם הוּא הוֹלֶה לֹד לְפִעֲמִים
בְּחֻלּוֹת.

אֲנִי זֹכֵר אִידָה שְׂרָתִי שָׁם - בְּחֻלּוֹת,
אֶת עֲלוּמֵי הַשְּׂאֲרָתִי שָׁם - בְּחֻלּוֹת,
גֵּם לְנִכְדֵי אֲנִי אוֹמֵר:
לֹד כִּן אֲנִי צָעִיר יוֹתֵר
הִיָּתִי אֶת הַפֶּל מוֹכֵר
וּבְדָבָר אֶחָד בּוֹחֵר:
בְּחֻלּוֹת.

עוֹד יֵשׁ מְקוֹם לְאַהֲבָה - בְּחֻלּוֹת
תִּדְעוּ לְכֶס שְׂאֵל מִצְוָה - בְּחֻלּוֹת
הַזְמַן עוֹבֵר מְהֵרָה כָּל כֶּה,
וְהוּא הָרִי אוֹהֵב אוֹתָהּ
אֶל הַחֻלּוֹת לָכֵן אֵס כֶּה,
לְפָנַי שְׂאִיזוֹ עִיר תִּצְמַח - בְּחֻלּוֹת.

קורא/ת:

אין כרבי נחמן מברסלב המעודד אותנו לצאת אל בין היערות והצמחים:

"פי דע, פי כל רועה ורועה יש לו נגון מיוחד לפי העשבים ולפי המקום שהוא רועה שם, פי כל בהמה ובהמה יש לה עשב מיוחד, שהיא צריכה לאכלו. גם אינו רועה תמיד במקום אחד. ולפי העשבים והמקום שרועה שם, כן יש לו נגון פי כל עשב ועשב יש לו שירה שאומר שזה בחינת פרח שירה ומשירת העשבים נעשה נגון נשל הרועה". (רבי נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן, תניינא סג)

קורא/ת:

הקרבה אל הבריאה מעוררת בנו הכרת תודה על יופיו של העולם והבנה כי כל עשב ועשב, כל חיה לסוגיה הם "יחודיים וחשובים להמשך קיומו של העולם. יפי בריאה מעדן את הרגש הדתי ואת הכרת הטוב:

"ובשוב דעתו אל מקור הטבע, מעשה ידי יוצר, ישובו אליו כל חמדות הנפש הטבעיות, רגשי קודש והתרוממות נפש אל אלילים. וכל מידות טובות הטבעיות אשר לאדם הישר, אשר לא השחית דרכו על ידי עזיבתו אורח ישרים הסלולה".

(הראי"ה קוק, עין אי"ה – ברכות, כרך ב ירושלים תש"ן, עמ' 297)

שירת העשבים

מילים ולחן: נעמי שמר
(ועל פי דברי ר' נחמן מברסלב)

דע לה	ובשמחה לעבד
שכל רועה ורועה	את ה'
יש לו נגון מיוחד	ומשירת העשבים
משלו	מתמלא הלב
דע לה	ומשתוקק
שכל עשב ועשב	ובשלהב
יש לו שירה מיוחדת	מן השירה מתמלא
משלו	ומשתוקק
ומשירת העשבים	אל ארץ ישראל
נעשה נגון	אור גדול
של רועה	אזי נמשך והולך
כמה יפה	מקדושתה של הארץ
כמה יפה ונאה	עליו
כששומעים השירה	ומשירת העשבים
שלהם	נעשה נגון
טוב מאד	של הלב
להתפלל ביניהם	

מנחה:

הפירות שייכים למימד הארצי, הגשמי והחומרי ביותר של עולמנו – האכילה. אך בט"ו בשבט אנו מוסיפים לאכילת הפירות מימד נוסף, ובו הם מסמלים את ארבע ההוויות של עולמנו:

עולם האצילות – הוא עולם הרוח שאין בו מימד חומרי כלל ולכן אף פרי אינו מסמל אותו.

עולם הבריאה – שאין בו קליפה כלל, ואותו מסמלים פירות הנאכלים בשלמותם ולא נשארת מהם פסולת, למשל: תאנה, ענב, תפוח, לימון, אגס, חבוש, תות או אוכמנייה.

עולם היצירה – שהעיקר בו הוא היסוד הרוחני, ואותו מסמלים פירות שקליפתם והמעטפת שלהם נאכלות ואילו תוכם, הגרעין, הוא פסולת, למשל: תמר, זית, שיזף, גודגדן, אפרסק, שיזף, משמש, שסק או עוזר.

עולם העשייה – שבו צריך להתאמץ כדי לחשוף את הרוחניות, ואותו מסמלים פירות שתוכם נאכל וקליפתם היא הפסולת, למשל: פיסטוק, רימון, אגוז, פקאן, פירות הדר.

מנחה:

הבה ונאכל מפירות ארצנו.

"יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו ואלוהי אבותינו, שבכוח סגולת אכילת הפירות יתמלאו האילנות מעוז שפע הודם, לשוב שנית ולהגדילם ולהצמיחם מראשית השנה ועד אחרית השנה, לטובה ולברכה, לחיים טובים ולשלום." (תיקון ט"ו בשבט, חמדת הימים)

ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם בורא פרי העץ!

אוכלים מפירות הארץ – נוהגים לאכול תחילה פרי משבעת המינים (זית, תמר, ענב, תאנה או רימון) או פרי חביב אחר

בתיאבון!

עוד משה

סדר הקדימות בברכות

שבעה מינים הזכירה התורה בשבח ארץ ישראל: "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה... אֶרֶץ חֹטֶה וְשֹׁעֶרָה וְגִפֶּן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן, אֶרֶץ זֵית שָׁמֶן וְדִבְשׁ" (דברים ח, ז-ח). וכיוון שמינים אלו נזכרו לשבח, הרי שכאשר אדם עומד לאכול שני מיני פירות, מצווה שיברך על הפרי שנשתבחה בו ארץ ישראל, ובברכתו יפטור את המין השני. למשל, אם הביאו לפניו ענבים ותפוחים, יברך על הענבים ויפטור בברכתם את התפוחים.

ואם באו לפניו שני מינים משבעת המינים, יברך על הקרוב יותר למילה 'ארץ', שכל הקרוב יותר ל'ארץ' חשוב יותר. לפיכך סדר הקדימה הוא כדלהלן: זית, תמר, ענבים, תאנה ורימון. וכאשר יש לפניו פרי החביב עליו יברך עליו תחילה.

ואם יש לפניו פירות אדמה ופירות עץ – אם שניהם חביבים עליו במידה שווה, עדיף לברך על פרי העץ תחילה, כי ברכתו מבוררת יותר. אבל אם פרי האדמה חביב עליו יותר, עדיף לברך תחילה על פרי האדמה, שהואיל והוא אינו פוטר את פרי העץ בברכתו, מוטב שיקדים לברך על מה

ארץ חיטה ושעורה

מילים: מן המקורות
לחן: עממי

אֶרֶץ חֹטֶה וְשֹׁעֶרָה וְגִפֶּן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן
אֶרֶץ זֵית שָׁמֶן וְדִבְשׁ

תפוחים ותמרים

מילים: איתן גלס
לחן: רמי קליינשטיין

אִם תֵּלֵךְ אֶל הַשּׁוּק
תִּרְאֶה אוֹתָהּ בּוֹכָה
אִשָּׁה יָפָה בִּין הַפְּרוֹת
מוֹצִיָּאה עוֹד מִמַּחֲטָה
אֵתָה רוֹצָה יִלְדָה נַעֲרָה
קְפוּאָה וּבְלִי קִמְטִים
קָחִי לָךְ תַּפּוּחִים וְתַמָּרִים...

הַרוֹכְלִים לָהּ צוֹעֲקִים
מָה עָרָה לָךְ תַּמּוּדָה
זֶה אֱהוּבִי שֶׁלֹא רוֹצָה
הוּא מַצֵּא לוֹ נַעֲרָה
וְהִיא פֹה מַחֲפָה
בִּין דּוֹכְנֵי שְׁנָקִים
שֶׁאֵתָה תִּרְצָה
אוֹתָהּ אֱהוּבָה
בֶּסֶס כְּשֶׁנּוֹת וּמִתְאִים

קָחִי לָךְ תַּפּוּחִים וְתַמָּרִים
הַמְתִּיקִי אֶת יוֹמָךְ
הוּא לֹא שׁוֹה אֶת הַכָּאֵב
שֶׁמִּתְרוֹצֵץ אַעֲלֶה בְּלֵב

הִיא אוֹהֶבֶת אֶת הָאֵשׁ
שֶׁלֹא אוֹהֶב אוֹתָהּ
שֶׁמֶלֶת פְּרָחִים, לַחֲיִים שׁוֹשְׁנִים
לָךְ לֹא מַסְפִּיקִים
אֵתָה רוֹצָה אִשָּׁה פֶּלֶקֶט
בְּלִי נִסְיוֹן חַיִּים

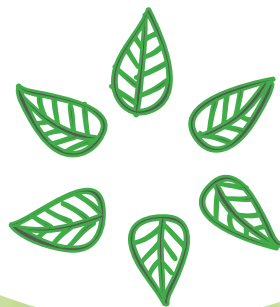
תפילה

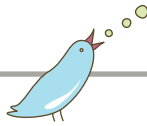
לאה גולדברג

למַצְנִי, אֱלֹהִי, בָּרֵךְ וְהַתְּפַלֵּל
עַל סוּד עֲלֵה קָמֶל, עַל נֶגַה פְּרִי
בְּשֵׁל,
עַל הַחֲרוּת הַזֹּאת: לְקֹאוֹת, לְחוּשׁ,
לְנֶשֶׁם,
לְדַעַת, לְיִחָל, לְהַכְשִׁיל.

לִמַּד אֶת שְׁפָתוֹתַי בְּרִכָּה וְשִׁיר הַלֵּל
בְּהַתְחַדֵּשׁ זְמַנְךָ עִם בָּקָר וְעַם לַיִל,
לְבַל יִהְיֶה יוֹמִי הַיּוֹם כְּתִמּוּל
שְׁלֹשׁוֹס.
לְבַל יִהְיֶה עָלַי יוֹמִי הָרִגֵּל.

שער שני הכרת הטוב

אחלה עולם...

וְכָל צְבָעֵי הַסֵּשֶׁת, יָפִים וְחֻדָּשִׁים
פְּרוּסִים אַחֲרֵי הַגֶּשֶׁם עַל פְּנֵי הָאֲנָשִׁים
וְהַיּוֹם כֹּה יָפֶה, וְעַל לִי כָּךְ
לִזְמֹר שְׁאֵנִי אוֹהֵב אוֹתָךְ

הַשָּׁמַיִם כְּחֹלִים, עֵנָן הוּא לָבוֹ
וְהַבֶּקֶר בְּהִיר, וּבִלְיָלָה אֲשֶׁן
וְאֶחָלֶם לְעֶצְמִי, אֵיזָה אַחֲלָה עוֹלָם
אֲנִי שֹׁר לְעֶצְמִי וְשֹׁר לְעֶצְמִי, אֵיזָה
אַחֲלָה עוֹלָם

אחלה עולם...

וְכָל צְבָעֵי הַסֵּשֶׁת, יָפִים וְחֻדָּשִׁים
פְּרוּסִים אַחֲרֵי הַגֶּשֶׁם עַל פְּנֵי הָאֲנָשִׁים
וְהַיּוֹם כֹּה יָפֶה, וְעַל לִי כָּךְ
לִזְמֹר שְׁאֵנִי אוֹהֵב אוֹתָךְ

וְהִנֵּה תִינוּקוֹת בּוֹכִים בְּמֶטֶה
מָה שֶׁהֵם יִלְמְדוּ לְעוֹלָם לֹא אֲבַע
אֲזִי אֲנִי שֹׁר לְעֶצְמִי, אֵיזָה אַחֲלָה עוֹלָם

איזה אחלה עולם

מילים: ג'ורג' וייס ובוב תיל
לחן: ג'ורג' וייס ובוב תיל
תרגום: מאור כהן ועלי מוהר

כְּשֶׁאֲנִי רוֹאֶה בְּחֻלּוֹנִי
עַץ שְׁמֹרִיק לָךְ וְגַם לִי
אֲנִי שֹׁר לְעֶצְמִי, אֵיזָה אַחֲלָה עוֹלָם

הַשָּׁמַיִם כְּחֹלִים, עֵנָן הוּא לָבוֹ
וְהַבֶּקֶר בְּהִיר וּבִלְיָלָה אֲשֶׁן
וְאֶחָלֶם לְעֶצְמִי, אֵיזָה אַחֲלָה עוֹלָם

מנחה:

ט"ו בשבט מזמין אותנו לחזור לתמימות,
לתחושת הפליאה והכרת הטוב אל מול
המציאות.

נשתה כוס שנייה לחיי תחושת הפליאה
וההודיה על העולם היפה והמגוון שבו אנו חיים.

נרים כוס של שמחה ושל תודה –

על ארצנו הנהדרת, על הריה ועמקיה;

על מגוון האילנות, הצומח והחי המביאים
ברכה ואיזון לעולם;

על הסוד הטמון בכל אבן, על שירת הבריאה;
נרים כוס של מחויבות לא לחדול מלהלל
ולהודות.

לחיים!

שותים כוס יין שנייה – רובה לבן מיעוטה אדום

קוראת:

ברכי נפשי

ברכי נפשי את ה', ה' אֱלֹהֵי גְדֻלַּת מַאֲד הוֹד וְהַדָּר לְבָשֶׁת:
עֹטָה אֹר פְּשִׁלְמָה נֹטָה שְׁמִימִם כִּירִיעָה:
הַמְקַרֶּה בְּמִים עֲלִיּוֹתָיו הַשֵּׁם עֲבִים רְכוּבוֹ הַמְהַלֵּךְ עַל כְּנָפֵי רוּחַ:
עֹשֶׂה מְלָאכָיו רַחוּת מְשֻׁרְתָיו אֵשׁ לֵהֵט:
יֹסֵד אֶרֶץ עַל מְכוּנִיָּה בֵּל תַּמּוּט עוֹלָם וְעַד:
תְּהוֹם כְּלָבוּשׁ כִּסִּיתוֹ עַל הָרִים יַעֲמֶדוּ מַיִם:
מִן גְּעַרְתָּ וַיִּסֹּחַ מִן קוֹל רַעֲמָךְ יִחַפְּזוּ:
יַעֲלוּ הָרִים יִרְדּוּ בִקְעוֹת אֶל מְקוֹם זֶה יִסְדֶּתָּ לָהֶם:
גְּבוּל שְׁמֹתַי בֵּל יַעֲבִרָה בֵּל יִשְׁבֹּחַ לְכִסּוֹת הָאָרֶץ:
הַמְשַׁלֵּחַ מַעֲיָנִים בְּנְחָלִים בֵּין הָרִים יְהַלְכוּ:
יִשְׁקוּ כָּל חֵיתוֹ שָׂדֵי יִשְׁבְּרוּ פְּרָאִים צְמָאִם:
עֲלֵיהֶם עוֹף הַשָּׁמַיִם יִשְׁכֹּחַן מִבֵּין עֶפְרָאִים יִתְּנוּ קוֹל:

מְשַׁקָּה הָרִים מַעֲלִיּוֹתָיו מִפְּרִי מַעֲשֵׂיו תִשָּׁבַע הָאָרֶץ:
מַצְמִיחַ חֲצִיר לְבִהמָה וְעֹשֶׂב לַעֲבֹדַת הָאָדָם
לְהוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:
וַיֵּן יִשְׁמַח לִבָּב אָנוּשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים מְשֻׁמָּן
וְלֶחֶם לִבָּב אָנוּשׁ יִסְעֵד:
יִשָּׁבְעוּ עֲצֵי ה' אֲרָזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטַע:
אֲשֶׁר שָׁם צִפְרִים יִקְנְנוּ חֲסִידֵה בְרוֹשִׁים בֵּיתָה:
הָרִים הַגְּבוּהִים לִיַּעֲלִים סְלָעִים מְחֹסֶה לְשִׁפְנִים [...]
אֲשִׁירָה לַה' בְּחַיִּי אֲזַמְרָה לֵאלֹהֵי בְעוֹדִי:
יַעֲרֹב עָלָיו שִׁיחֵי אֲנָכִי אֲשַׁמַּח בָּהּ:
יִתְּמוּ חֲטָאִים מִן הָאָרֶץ וְיִשְׁעִים עוֹד אֵינָם ב
בְּרָכִי בִפְשִׁי אֶת ה' הִלְלוּ יְהוָה:
(תהילים מזמור קד, פסוקים א-יח, לג-לה)

עוד לא תמו כל פלאיך

מילים: יורם טהרלב

לחן: רמי קליינשטיין

אֲרָצִינוּ הַקְּטַנּוּת, אֲרָצִינוּ הִיפָּה
מוֹלֶדֶת בְּלִי פֶתֶת, מוֹלֶדֶת יַחֲפָה
קְבִלִינוּ אֶל שִׁירִיךָ, כֶּלָּה יִפְהַיִּי
פֶתַחִי לִי שַׁעֲרִיךָ אֲבֹא בָּס אוֹזָה יָה.
בָּצַל עֲצֵי הַחֹרֶשׁ, הַרְחַק מֵאוּר חֲפָה
יַחֲדוּ נֶפֶשׁ פֶּה שֶׁרֶשׁ אֶל לֵב הָאֲדָמָה
אֶל מַעֲיָנוֹת הָאֵר, אֶל בָּאוֹת הַתֵּם
מוֹלֶדֶת לֹא תֵאָר וְצוּעֵנִי יָתוּם.

עוד לא תמו כל פלאיך
עוד האמר לו שט
עוד לבי מפה עם ליל
ולוחש לו בלאט:
את לי את האחת
את לי את, אם ובת
את לי את הפעט
הפעט שנותר.

גְּבִיָּאָה בְּגִדְדִינוּ אֶת רֵיחַ הַפְּפִרִים
בְּפַעֲמוֹן לִבְנוּ יִכּוּ הַעֲדָרִים,
יִשְׁנֶה דְּמָמָה רוֹגַעַת
וְקָרוֹ אוֹר יָפָה,
וְלֹאוֹרָה נִפְסָעָה בְּרִגְלֵי יַחֲפָה.
עוד לא תמו כל פלאיך...

אל בורות המים

מילים ולחן: נעמי שמר

רץ אֶהְבְּתִי
נִתְּנָה לִי עַל בְּשִׁיץ
וּבְסֶעֱרַת הַחֹל הַנוֹכָחַה
רץ אֶהְבְּתִי
בְּנִתָּה לִי עִיר וּבֵית
הִיא חַיִּי, וְהִיא
מוֹתִי מִדֵּי שְׁעָה

אֶל בּוֹרוֹת הַמַּיִם...

שֵׁם הַתְּאֵנָה
וְשֵׁם שְׂתִילֵי הָזֵית
וּפְרִיחַת הָרַפְזוֹנִים הַמְּפִלָּאָה
שֵׁם אֶהְבְּתִי
הַשִּׁכּוּרָה וְלֹא מִיָּן
אֶת עֵינֶיהָ תַּעֲלֵם לֹאט לֹאט

אֶל בּוֹרוֹת הַמַּיִם...

מֵאֶהְבְּתִי
הֶלְכְּתִי אֶל בּוֹרוֹת הַמַּיִם
בְּדַרְכֵי מַדְבָּר
בְּאֶרֶץ לֹא זִרְעָה
מֵאֶהְבְּתִי
שְׂכַחְתִּי עִיר וּבֵית
וּבַעֲבוּתֶיךָ -
בְּנֵהִיָּה פְּרוּעָה -

אֶל בּוֹרוֹת הַמַּיִם, אֶל בּוֹרוֹת הַמַּיִם
אֶל הַמַּעַיִן אֲשֶׁר פּוֹעֵם בְּהַר
שֵׁם אֶהְבְּתִי תִמְצָא עֲדִינוֹ
מִי מְבוּעַ
מִי תְּהוֹם
וּמִי נֶחֶר

קורא/ת: תפילת האילן [תרגום דידי מנוסין]/
המנון שמירת הטבע של מוזמביק

אֲנִי הַמְּסִיק בְּקֶרֶה אֶת בֵּיתְךָ
וְאֲנִי אֲבוּקָה בְּלִילֹת חֲשֶׁכָה.
אֲנִי הוּא הַצֵּל בְּיוֹם קִיץ לוֹהֵט
וְאֲנִי הַמִּשְׁעָן לְיוֹשֵׁישׁ הַצּוֹעֵד.
וְאֲנִי הַמּוֹנִיב אֶת הַפְּרִי הַמְּבַחֵר
לְמַעַן תִּתְּנֶה אֶת גְּרוֹנוֹךְ הַנֶּחֱרַר
וּבְצִאֲתְךָ לְפָרֶגֶס מִשְׁפָּחָה מְחַכָּה
אֲנִי חֵץ וְקִשָּׁת וְאֲנִי הַחֶכֶה.
כִּי אֲנִי הַקּוֹרֶה שְׁהִקִּימָה בְּקִתָּה
וְאֲנִי הַשֹּׁלֶחַן וְאֲנִי הַמּוֹטָה
וְאֲנִי הַסֵּף וְאֲנִי הַמִּשְׁקוֹף
וְאֲנִי הַיְדִידִית שֶׁהִפְכָּה לְמַנוּף
וְאֲנִי הַגִּלְגֵּל וְאֲנִי הַקְּרוֹן
וְאֲנִי הָאֲרוֹן לְמִסְעֵ אֲחֵרוֹן.

מִשּׁוּם כֶּךָ, אֲדוֹנִי הַעוֹבֵר וְהַשֹּׁב,
אֶל תִּפְגַּע בִּי לְשָׁוְא,
אֶל תִּפְגַּע בִּי לְשָׁוְא!

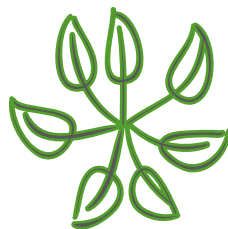
אָבִינוּ שְׁשַׁמִּים,

בֹּנֵה צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם -
וּמְכֻנֵּה מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל.
רָצָה ה' אֶרְצָךְ
וְהִשְׁפִּיעַ עָלֶיךָ מְטוֹב חֲסִידָךְ.
תָּנוּ טוֹל לְבָרְכָה
וְנִשְׁמִי רָצוֹן הוֹרֵד בְּעֵתָם
לְבוֹת הָרִי יִשְׂרָאֵל וְעַמְּךָ
וְלִהְשָׁקוֹת בָּהֶם כָּל צָמַח וְעֵץ.
וְנִטְעוֹת אֱלֹהִים
אֲשֶׁר אֲנִיחֵנוּ נוֹטְעִים לְפָנֶיךָ הַיּוֹם
הַעֲמֵק שְׁרָשֵׁיהֶם וְגִדְל פִּאֲרָם
לְמַעַן יִפְרְחוּ לְרָצוֹן
בְּתוֹךְ שָׂאֵר עַצֵּי יִשְׂרָאֵל
לְבָרְכָה וּלְתַפְאֶרֶת.

וְחַסֵּד יְדֵי כָל אֲחִינוּ
הַעֲמִלִים בְּעִבּוֹדֵת אֲדָמַת הַקֹּדֶשׁ
וּבְהַפְרַחַת שְׁמִמָּתָה.
בָּרַךְ ה' חֵילָם
וּפְעֵל יָדָם תִּרְצָה.
הַשְׁקִיפָה מִמַּעַן קֹדֶשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם
וּבָרַךְ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל
וְאֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּ לָנוּ
כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם.

(תפילת הנוטעים)
הרב בן ציון חי עוזיאל

שער שלישי אחריות

כי תבואו אל הארץ

מילים: מן המקורות
לחן: עממי תימני

כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ
וְנִטְעַתֶּם כָּל עֵץ תַּחְלָה
וְנָתַתוּ הָעֵץ פֵּרִיו
וְהָאָרֶץ יְבוּלָהּ.

עַתָּה לְנִטְעַת אֵילָנוֹת,
עַתָּה לְנִטְעַת וְלִבְנוֹת.

וּבְנִיתֶם חֲרֻבוֹת עוֹלָם
שְׁמֵמוֹת תִּקְוָמֶנּוּ
וְחַיִּיתֶם עַל-אֲדָמְתְּכֶם
לְבָטָח וְלְעוֹלָם.

עַתָּה לְנִטְעַת אֵילָנוֹת,
עַתָּה לְנִטְעַת אֵילָנוֹת,
עַתָּה לְנִטְעַת וְלִבְנוֹת

מנחה:

ט"ו בשבט מזכיר לנו לקחת אחריות.
אחריות על האדמה, על החי, על הצומח של ארץ ישראל;
אחריות זה על זה, על עצמנו, על קהילתנו ועל הגרים
בשכונתנו;
אחריות לחינוך ילדינו לאור ערכי הקיימות, לחיים של חיבור
ונתינה לטבע ולזולת.
נשתה כוס שלישית - לחיי הנטיעות שאנו מתחייבים
לטעת -
נטיעות העשייה לתיקון העולם.
לחיים!

שותים כוס שלישית - רובה אדום ומיעוטה לבן

קוראת:

חוני והזקן נוטע החרובים-
יום אחד היה [חוני המעגל] הולך בדרך, ראה איש שהיה
נוטע חרוב.
שאל אותו [חוני את האיש]: מתי העץ יניב פירות?
ענה לו [האיש]: לאחר שבעים שנה.
אמר לו [חוני]: וכי אתה בטוח שתחיה שבעים שנה?
אמר לו אותו אדם: אני באתי לעולם ומצאתי חרוב נוטע
מניב פירות.
כמו שאבותי שתלו לי, כך אני שותל לצורך בניי.
(תלמוד בבלי, מסכת תענית דף כג, עמוד א)

כך הולכים השותלים

מילים: יצחק שנהר
לחן: ידידיה אדמון

כֶּה הוֹלְכִים הַשּׁוֹתְלִים:
ר' בִּלְבַב וְאֵת בִּיד,
מִן הָעֵיר וּמִן הַכֶּפֶר,
מִן הָעֵמֶק, מִן הָהָר -
בְּט"ו בְּשָׁבָט!
בְּט"ו בְּשָׁבָט!

לָפֶה בָּאתָם, הַשּׁוֹתְלִים?
נָה בְּצִרְעָה וּבְצֹר,
וְגִמּוֹת סָבִיב נֶחֱפֹר
בְּהָרִים וּבְמִישׁוֹר -
בְּט"ו בְּשָׁבָט!
בְּט"ו בְּשָׁבָט!

מֶה יִהְיֶה פֶה, הַשּׁוֹתְלִים?
שְׁתִּיל יִבּוֹא בְּכָל גּוּמָה,
יַעַר עַד יִפְרֹשׁ צֵלוֹ,
עַל אֲרָצוֹ עֲגוּמָה -
בְּט"ו בְּשָׁבָט!
בְּט"ו בְּשָׁבָט!

קורא/ת:

"וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל"; אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל:
אף על פי שתמצאו אותה מלאה כל טוב, לא תאמרו: נשב ולא נטע, אלא הוּוּ זְהִירִים בְּנִטְעוֹת...
כשם שנכנסתם ומצאתם נטיעות שנטעו אחרים, אף אתם היו נוטעים לבניכם.
שלא יאמר אדם: אני זקן, כמה שנים אני חי, מה אני עומד ומתייגע לאחרים? למחר אני מת!
לפיכך לא יבטל אדם מן הנטיעות, אלא כשם שמצא - עוד יוסיף וינטע, אפילו יהיה זקן.
(מדרש תנחומא, פרשת קדושים)

קורא/ת:

זכרתי ימים מקדם משנת תרס"ה, שזכיתי בחסד עליון יתברך שמו לעלות על אדמת הקודש ביפו. שיחרתי בראשונה את פני רבנו - הרב קוק זצ"ל. קיבלני בסבר פנים יפות כדרכו בקודש לכל אחד. שוחחנו בדברי תורה. אחרי תפילת מנחה גדולה, יצא רבנו כדרכו בקודש לשוח בשדה, לצמצם מחשבותיו ואני התלוויתי איתו. בדרך קטפתי איזה עשב או פרח. הזדעזע רבנו ואמר לי בנחת, כי הוא נזהר מאוד לבלתי קטוף בלי תועלת, עשב או פרח שיכול לגדול או לצמוח, כי אין עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה ואומר לו גדל. כל ציץ עשב אומר דבר, כל אבן לוחשת איזה סוד, כל הבריאה אומרת שירה".
(ר' אריה לוי, לחי רואי)

מלאו אסמינו בר

מילים: פנחס אלעד (לנדר)

לחן: דוד זהבי

מִלְאוּ אֲסָמֵינוּ בָּר וּיְקַבְּלוּ
בְּתֵינוּ הוֹמִים, הוֹמִים מְתִינוּקוֹת
וּבְהַמְתֵּנוּ פֹּכֶה -

מָה עוֹד תִּבְקָשִׁי מֵאַתָּנוּ מְכוּכָה
וְאִיו, וְאִיו עֲצִיו?
מָה עוֹד תִּבְקָשִׁי מֵאַתָּנוּ מְכוּכָה
וְאִיו, וְאִיו עֲצִיו?

קורא/ת:

הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל אמר על נטיעת עצים בארץ:
"נטיעת עץ פרי בארץ ישראל, אין זו סתם פעולה חקלאית רגילה.
זו התדבקות במצוותיו של הקב"ה, שאף הוא התעסק במטע הארץ תחילה.
שנאמר [ויקרא רבה]: 'מתחילת ברייתו של העולם לא נתעסק הקב"ה אלא
במטע תחילה, שנאמר "ויטע ה' אלוקים גן בעדן מקדם" – אף אתם כשתכנסו
לארץ ישראל, לא תתעסקו אלא במטע תחילה."
מספרים שבחגיגת נטיעות במגדיאל התרגש הרב כל כך, עד שדמעות זלגו
מעינו, ופניו היו אדומים כלפיד.
כשהגישו לו מעדר כדי שישתתף בנטיעות, סירב לקחת את המעדר וטיפל בגושי
האדמה בידיו.
הרב הסביר כי נטיעת עץ בארץ ישראל איננה פעולה חקלאית רגילה, אלא מעשה
קדוש. לכן אין להשתמש במעדר המפריד בין האדם לבין אדמת הקודש.

מנחה:

אמר יאנוש קורצ'אק, המחנך הגדול:
"הדואג לימים – זורע חיטים,
הדואג לשנים – נוטע עצים,
הדואג לדורות – מחנך אנשים"

נאכל מיני מזונות, מתוצרת הדגן, כצעד במסע של דאגה
לעתיד טוב יותר, למען הדורות הבאים.

ברוך אתה ה' אלוֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא מִינֵי מְזֻנוֹת.

אוכלים עוגות ועוגיות

רבן יוחנן בן זכאי היה אומר: אם הייתה נטיעה בתוך ירך ויאמרו לך: הרי לך משיח
– בוא ונטע את הנטיעה ואחר-כך צא והקבילו. (אבות דרבי נתן, נוסח ב, לא)

ציפור אחוזת קסם
זלדה

בְּאֶשֶׁר הַגּוֹי הָרַב:
מִט לִנְפֹל
וְהוּא מְגֵלָה חֲרָדָתוֹ מִפְּנֵי הַסּוֹרֵץ
לְנִשְׁמָה.
מִצְמִיט עֵץ הַשִּׁנְיָה הַנִּמְוֶה:
שְׂאֵבֶק אֶחָד
עַלִים יִרְקָאִים פֶּתְאֵם.
כִּי מִבֵּית הָאֵל הַזֶּה יִפְרֹחַ
הַדּוֹר הַבָּא
וּבְצִפְרָתוֹ צֶפֶר
אֲחוּזַת קֶסֶם.

שער רביעי התחדשות

מנחה:

ט"ו בשבט הינו חג של התחדשות:
התחדשות של הטבע, התחדשות אישית והתחדשות קהילתית.
שנה שניתן לנצלה לרענון השגרה, שנה המעניקה מרחב ליצירתיות
והזדמנות לחדשנות.
נשתה כוס רביעית לחיינו!
לחיי כוחות היצירה והעשייה שלנו;
לחיי יכולתנו לתקן את העולם; לחיי שמחת החיים והכרת הטוב שלנו;
לחיי האהבות שלנו; לחיי המשפחה שלנו; לחיי החברים והקהילה שלנו;
לחיי הסביבה שבה אנו חיים; לחיי העץ והפרח שהם 'שלנו';

נרים כוס לחיי הדברים היקרים באמת בחיים שלנו.
לחיים!

שותים כוס יין רביעית כולה אדום

קוראת:

אילן אילן בְּמָה אֲבָרְכְּךָ?
כְּשֶׁנֶּפְקֵד רַב נֶחֱמָן מִרַב יִצְחָק, אָמַר לוֹ: תִּבְרַךְ אוֹתִי. אָמַר לוֹ: אֲמַשּׁוּל לָךְ מִשָּׁל, לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמָה:
מַעֲשֵׂה בָאָדָם שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ בַּמִּדְבָּר וְהָיָה רָעֵב וְעָיִף וְצָמָא, וְהָיָה מֵצֵא אֵילָן שְׁפִירוֹתָיו מִתּוֹקִים,
וְצִלוֹ נָאָה וְאִמַּת הַפִּמִּים עוֹבְרֶת תַּחְתָּיו. שָׁמַח הָאָדָם מְאֹד, יָשָׁב בְּצֵל הָעֵץ אָכַל מִפִּירוֹתָיו וְשָׁתָה מִמֵּימָיו.
כְּשֶׁנֶּצָּה לְלַכֵּת אָמַר: אֵילָן אֵילָן בְּמָה אֲבָרְכְּךָ?
הָאֵם אֲבָרְכְּךָ שְׁפִירוֹתָיו יִהְיוּ מִתּוֹקִים? הֲרִי פִירוֹתָיו מִתּוֹקִים! שְׁיִהְיָ צֵלְךָ נָאָה? הֲרִי צֵלְךָ נָאָה!
שְׁתֵּהא אִמַּת הַפִּמִּים עוֹבְרֶת תַּחְתָּיו? הֲרִי אִמַּת הַפִּמִּים עוֹבְרֶת תַּחְתָּיו!
אֵלָּא יְהִי רְצוֹן שְׁכָל נְטִיעוֹת שְׁנוּטָעִים מִמֶּךָ יִהְיוּ כְּמוֹתֶךָ!
אֵף אֲתָה בְּמָה אֲבָרְכְּךָ? אִם בְּתוֹרָה – הֲרִי יֵשׁ לָךְ תּוֹרָה, אִם בְּעֶשֶׂר – הֲרִי יֵשׁ לָךְ עֶשֶׂר, וְאִם בְּבָנִים – הֲרִי יֵשׁ לָךְ בָּנִים,
אֵלָּא יְהִי רְצוֹן שְׁיִהְיוּ הַיָּלָדִים שְׁלֹךְ כְּמוֹתֶךָ.
(תענית ע"ב)

קורא/ת:

מתוך ראיון רדיו עם עזריה אלון:
עם חידוש ההתיישבות היהודית בשנות
השמונים של המאה העשרים עלה הצורך
במציאת תוכן חדש ליום הזה.

בט"ו בשבט בשנת תר"ן, 1890, יצא המורה
והסופר זאב יעבץ בראש תלמידיו מבית הספר
בזיכרון-יעקב לנטיעה חגיגית, וקבע בכך אופי
חדש לט"ו בשבט – חג נטיעת האילנות, ולא
סתם ראש השנה לאילן.

בשנת 1908 הכריזה הסתדרות המורים
והגננות באורח רשמי על ט"ו בשבט כחג
הנטיעות.

מאוחר יותר אימצה הקרן הקיימת את המועד
הזה, וכך אנחנו מכירים את ט"ו בשבט כיום
נטיעה, גם אם מקומות הנטיעה מרוחקים,
והרוב המכריע של ילדי בית הספר איננו יכול
ללל להגיע לנטיעה.

במבט לאחור אנחנו יכולים להאשים את
עצמנו, את הקרן הקיימת ואת מועצת
המורים בכך שט"ו בשבט לא נהיה "חג
לאילנות", ככתוב בשיר, אלא חג הנטיעות.

בואו ונחפש בכל הפרסומים והשירים מילה
על העתיד לקרות לשתיל לאחר שנטענו
אותו, ועל המחויבות שלנו לעץ לאחר שעזבנו
את אתר הנטיעות. אין זה מקרה כי בפולקלור
נוצר זלזול בטקסי הנטיעה, כאשר לעתים לא
בא בעקבותיהם יער, אלא טקס נטיעה חדש.

עץ השדה

מילים: נתן זך
לחן: שלום חנוך

כִּי הָאֲדָם עֵץ הַשָּׂדֶה
כִּמוֹ הָעֵץ הוּא צֶמַח לְמִים
כִּמוֹ הָאֲדָם הוּא נִשְׁאָר צֶמַח
וְאִנִּי לֹא יוֹדֵעַ

אֵיפֹה הֵייתִי וְאֵיפֹה אֵהְיֶה
כִּמוֹ עֵץ הַשָּׂדֶה
אֶהְבֶּתִּי וְגַם שְׂנֵאתִי
טַעַמְתִּי מֶהָ וּמֵהָ
קָבְרוּ אוֹתִי בְּחֻלְקָה שֶׁל עֵפֶר
וְעַר לִי מֵר לִי בִפֶּה

כִּמוֹ עֵץ הַשָּׂדֶה
כִּמוֹ עֵץ הַשָּׂדֶה

כִּי הָאֲדָם עֵץ הַשָּׂדֶה
כִּמוֹ הָאֲדָם גַּם הָעֵץ צוֹמֵחַ
כִּמוֹ הָעֵץ הָאֲדָם נִגְדָּע
וְאִנִּי לֹא יוֹדֵעַ
אֵיפֹה הֵייתִי וְאֵיפֹה אֵהְיֶה
כִּמוֹ עֵץ הַשָּׂדֶה

כִּי הָאֲדָם עֵץ הַשָּׂדֶה
כִּמוֹ הָעֵץ הוּא שׂוֹאֵף לְמַעַלָּה
כִּמוֹ הָאֲדָם הוּא נִשְׁרָף בְּאֵשׁ
וְאִנִּי לֹא יוֹדֵעַ
אֵיפֹה הֵייתִי וְאֵיפֹה אֵהְיֶה
כִּמוֹ עֵץ הַשָּׂדֶה

קורא/ת:

דברי בן גוריון בכנסת בעת הבאת חוק גנים לאומיים לקריאה ראשונה בכנסת:
"עץ בן שבעים שנכרת - לא יוכל לבוא במקומו שום מבנה מועיל חדש. אין תמורה לעץ עתיק. המשמיד עץ כזה עוקר שורשי אדם. אין שום בניין או חשמל חשוב יותר מעץ איקליפטוס עבות, שקמה ישנה, חורש אלונים. הם שורשי האדם. בניין תוכל להקים כאן או שם, ולעץ בן מאה אין תמורה..."

ברוש

מילים: אהוד מנור
לחן: אריאל זילבר

וְאֲנִי רִאִיתִי בְרוֹשׁ
שֶׁנֶּשֶׁבַּב בְּתוֹךְ שָׂדֶה מִלִּפְנֵי הַשָּׁמֶשׁ
בְּחִמְסָיו, בְּצִקְרָה
אֶל מִלֵּךְ פְּנֵי הַסַּעֲרָה.

עַל צִדּוֹ נָטָה הַבְּרוֹשׁ
לֹא נִשְׁבַּר אֶת צִמְרָתוֹ הִרְפוּ עַד עֶשְׂב.
וְהִנֵּה, מִלֵּךְ הַיָּם
קָם הַבְּרוֹשׁ יָרָק וְרָם.

הִנֵּה בְרוֹשׁ, לְבָדוּ
מִלֵּךְ אֵשׁ וּמִיָּם.
הִנֵּה בְרוֹשׁ, לְבָדוּ
עַד הַשָּׁמַיִם.
בְּרוֹשׁ, לְבָדוּ אֵיתָן.
לֹא כֵּן נִהְיוּ וְאֶלְמָד
אֶת דְּרָכָם שֶׁל עַץ אֶחָד.

וְאֲנִי כְּמוֹ תִּינוֹק
שֶׁנֶּשֶׁבַּר וְלֹא יָכוֹל מִלֵּךְ הַשָּׁמֶשׁ.
בְּחִמְסָיו, בְּצִקְרָה
אֶל מִלֵּךְ פְּנֵי הַסַּעֲרָה.

הִנֵּה בְרוֹשׁ, לְבָדוּ...

מנחה:

נאמר במקורותינו :

"בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האדם הראשון, נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן, ואמר לו: ראה מעשיי כמה נאים ומשובחין הן, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי. תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם תקלקל אין מי שיתקן אחריך (קהלת רבה, ז). ט"ו בשבט של שנת השמיטה יכול להיות לנו ליום של קבלת החלטות לעניין זה – כיצד אנו לוקחים חלק בשמירה על אילנות ארצנו, הגשמיים והרוחניים? המיזם "שומרים על עצים" של יחידת פקיד היערות במשרד החקלאות הוא פרויקט ייחודי שנועד להטמיע בקרב הציבור הרחב בישראל את חשיבות ההגנה על העץ. "שמיטה ישראלית" הינה מיזם שנועד לקדם התנדבות ועשייה חיובית בשנת השבע. שני אלו הינם דוגמאות לעשייה חיובית הנגזרת ומתאימה לשנה חשובה זו. אז אם אהבת העם והארץ בלבכם – זה הזמן להצטרף למעגלי העשייה. ט"ו בשבט שמח!

טבע עברי –

מתחברים למורשת,
פועלים לעתיד משותף

טבע עברי הינה עמותה המקדמת אחריות
סביבתית יהודית בישראל.

טבע עברי, המורכבת מדתיים וחילונים, אנשי רוח ומעש,
שואפת להרחיב את זהותנו כיהודים החיים בישראל כך
שתכלול גם את מחויבותנו לאורח חיים בר-קיימא.
הכנסו לאתר טבע עברי, הירשמו לעלון החודשי שלנו
והצטרפו ללימוד ולעשייה למען עתיד טוב יותר לנו
ולדורות הבאים.

עוד משהו

מיזם "שומרים על עצים"

כל אדם במדינת ישראל, צעיר כבוגר, יודע שפרחי הבר מוגנים, ולא יעלה בדעתו לפגוע בהם. כמו פרחי הבר, כך גם העצים – מוגנים וחשובים ביותר לקיום האדם והסביבה. לפיכך, מצאנו לנכון להעלות על נס את החינוך להגנה על העצים, לשימורם ולטיפול בהם הן במטרה להאריך את ימיהם, והן במטרה למנוע מהם פגיעה מגיזום חריף, השחתה או כריתה.

מטרות המיזם:

1. להפנות את תשומת הלב אל העצים, להכירם ולפתח את ההתבוננות בהם, שהרי הם היצורים החיים המופלאים ביותר בעולמנו.
2. ללמוד ולהבין את חשיבות העצים לקיום החיים ולאיכות הסביבה.
3. להכיר את ערכם ההיסטורי של העצים בארצנו.
4. לעודד לקיחת אחריות בטיפול בעצים ובשמירה עליהם.

מי יכול להשתתף במיזם?

המיזם מיועד לכל ארגון, קבוצה או אדם המודעים לחשיבות הרבה של החינוך להגנה על עצים, משלבים את הנושא בתכנית החינוכית שלהם ומעוניינים להובילו בתחומם. מרכז אחד וצוות מנחים יובילו מיזם. יחד הם יגבשו, יתכננו ויפעילו את פרטי תכנית המיזם בקהילה שבראשה הם עומדים.

אם ברצונכם להצטרף למיזם החינוכי "שומרים על העצים" – הצטרפו אלינו עוד היום!

לפרטים נוספים על המיזם ולהרשמה – היכנסו לאתר משרד החקלאות ופיתוח הכפר, אגף יער ואילנות – "שומרים על העצים": www.moag.gov.il/trees; או בדוא"ל trees@moag.gov.il; או בטלפון 03-9485816.

שיר סיום - לחיי העם הזה

מילים: חיים חפר

לחן: דובי אלצר

הָעַם הַזֶּה הַמְּפֹלָג כָּל הַשָּׁנָה

כִּיצַד הוּא עָם כְּשֶׁהוּא מְרִיחַ סִכְנָה

אִיךָ מִתְעוֹנֵר הוּא מִנוֹרָבָגְיָה וְעַד צִילֵי

כִּי הוּא יוֹדֵעַ שׁ... אִם אֵין אָנִי לִי מִי לִי

אה...

לַחַיִּי הָעַם הַזֶּה, הָעַם הַזֶּה

הָעַם הַזֶּה,

שֶׁכֶּפָּה טוֹב שֶׁהוּא כָּזֶה,

שֶׁהוּא כָּזֶה!

לַחַיִּי הָעַם הַזֶּה

שֶׁכֶּפָּה טוֹב שֶׁהוּא כָּזֶה!

הָעַם הַזֶּה מְתִי נְחֹלֵץ הוּא לַעֲזָרָה

כְּשֶׁהוּא רוֹאֶה שֶׁיֵּשׁ אֶתְגֵּר אוֹ יֵשׁ עֲרָה

אֵין מִפְלָגָה אֵז, אֵין סִיעָה אֵז וְאֵין סִקְטוֹר

וּמִן הַיַּעַד לֹא תִזַּן אוֹתוֹ בְּטַרְכִּסְטוֹר!

אה...

לַחַיִּי הָעַם הַזֶּה...

הָרִימוּ כּוֹס וְשִׁתּוּ נָא בְּלִי לְהִתְבַּיֵּשׁ

אֶל מִוֶּל הַנֶּעַר שֶׁעֲמַד אֶל מִוֶּל הָאִשׁ

לְבָנִי תִימֹן, לְבָנִי אֶלְגִּיר, לְבָנִי הַיִּיכִים -

לְבָנִי עֲקִיבָא וּלְבָנִי הַדִּיסְקוֹטִיס

אה...

לַחַיִּי הָעַם הַזֶּה...

הַשִּׁיר הַזֶּה נִכְתָּב לִפְנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה

כְּשֶׁעוֹד הַכֹּל הָיוּ תְּמִימִים פֶּה בְּפִדְיָה

הַיּוֹם יֹאמְרוּ לָךְ תִּסְפֹּר לְסִבְתָּא

וְהַלּוֹאֵי וַיּוֹס יָבוֹא נָשִׁיר זֹאת שׁוֹב בְּצִוְתָּא!

מגישים את המנה האחרונה של סעודת ט"ו בשבט – סלט פירות

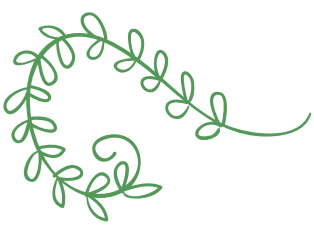

A stylized illustration of a tree with thick brown branches. Numerous leaves in shades of green, yellow, and orange are shown falling from the branches. The background is split: white on the left and blue on the right.

תם ונשלם סדר ט"ו בשבט כתיקונו,
וכל המרבה לספר על ט"ו בשבט - הרי זה משובח!
ולפיכך הוספנו כאן שירים והפעלות.

חם לחם!

עושים ט"ו בשבט

הפעלות עם עצים, מתוך אתר "שומרים על עצים"
www.moag.gov.il/trees במשרד החקלאות ופיתוח הכפר

העצים באזור מגוריי

מטרת הפעילות היא ליצור מפה של הסביבה הקרובה, גן או רחוב (אפשר גם של היישוב כולו), שבה מצוינים העצים ושמותיהם. הפעילות יכולה להיות חלק מלימוד הנושא "היישוב שלי" או כמיזם בפני עצמו.

גיל המשתתפים: 3 ואילך

מספר המשתתפים: מיזם קהילתי, לכן יכולים לקחת בו חלק משתתפים רבים

ציוד נדרש: מדריך לזיהוי עצים, מגדיר עצים, חוברת טיולים בעקבות עצים, מצלמה, כלי כתיבה, שלטים לכתיבת שם העץ

אזור הפעילות: היישוב שבו מתגוררים המשתתפים

משך הזמן: מומלץ להגדיר מראש את גבולות הזמן של הפעילות

תיאור הפעילות: המטרה היא ליצור מפה של הסביבה הקרובה, גן או רחוב (אפשר גם של היישוב כולו), שבה מצוינים העצים ושמותיהם. הפעילות יכולה להיות חלק מלימוד הנושא "היישוב שלי" או כמיזם בפני עצמו. מומלץ למצוא דרך להעלות את תמונות העצים למפה אינטרנטית, פעולה המתאפשרת בתכנת Google Earth, למשל באמצעות האתר www.panoramio.com.

את פעולת הפתיחה ניתן לערוך בחצר בית הספר, הגן, מבנה תנועת הנוער או בסמוך להם, ושם לנסות לזהות את העצים בשמותיהם באמצעות מדריכי העצים השונים. לאחר זיהוי עצי הסביבה הקרובה, יש לרשום את שמם על שלטים שייתלו על

העץ או ינעצו באדמה ליד הגזע כל זאת ללא גרימת נזק לעץ. אפשרות נוספת היא להטיל על כל משתתף לזהות את העצים בשמותיהם ברחוב מסוים שיוגדר על ידי מארגני האירוע. כמו כן, ניתן להמשיך ולחפש עצים נוספים כמו אלה שכבר זוהו ולהציב לידם שלט עם שמם.

חשוב לתעד את כל המהלכים, לפעול בשיתוף פעולה צמוד עם מחלקת הגינון ברשות ולהיעזר במומחה לזיהוי העצים (בכל רשות מקומית ניתן להסתייע במחלקת הגינון).

חוברת טיולים בעקבות עצים

לאחר שטיילנו ולמדנו על העצים השונים, נוכל לבחור כמה עצים מעניינים, מיוחדים או יפים (או מכל סיבה אחרת) ביישוב שלנו, וליצור חוברת טיולים אישית או קבוצתית.

גיל המשתתפים: 3 ואילך

מספר המשתתפים: לא מוגדר, תלוי בתכנית

ציוד נדרש: חוברת טיולים בעקבות עצים, מדריך לזיהוי עצים, מגדיר עצים או מדריך בהכנה עצמית, מצלמה, כלי כתיבה, סרט מדידה למדידת היקף העץ, כלים לאיסוף וליבוש עלים, פירות או פרחים.

משך הפעילות: פעילות מתמשכת במהלך השנה

אזור הפעילות: גן עם עצים בכל מקום בארץ, רצוי בקרבת מקום המגורים של המשתתפים

תיאור הפעילות: לאחר שטיילנו ולמדנו על העצים השונים, אפשר לבחור כמה עצים מעניינים, מיוחדים או יפים (או מכל סיבה אחרת) ביישוב שלנו, וליצור חוברת טיולים אישית או קבוצתית. בחוברת כדאי לספר על העץ ועל תכונותיו המיוחדות; לתאר את האיברים המאפיינים אותו – גזע, עלים, צורה מיוחדת, פרחים או פירות; לצוין מי מבקר אותו, איזה יצורים חיים בסביבתו והאם לעץ יש סיפור היסטורי.

סיפורי בדים

כחלק מלימוד הנושא "היישוב שלי", נאתר עצים גדולים במיוחד וננסה להגדיר ולהתחקות אחר סיפורם. כך נוכל לגלות עצים שסיפורם מרתק, עצים בעלי ממדים גדולים, עצים נדירים ומיוחדים, עצים במיקום היסטורי משמעותי, עצים בקרבת אתרים המומלצים לביקור ועצים יפים במיוחד.

גיל המשתתפים: 3 ואילך. מתאים גם לתלמידי בית הספר היסודי במסגרת לימודי הגיאוגרפיה בכיתה ד בנושא "היישוב שלי"

מספר המשתתפים: עבודה אישית, קבוצתית או משפחתית

ציוד נדרש: מדריך לזיהוי עצים, מגדיר עצים, חוברת טיולים בעקבות עצים, מצלמה, כלי כתיבה, סרט מדידה למדידת היקף העץ, כלים לאיסוף ולייבוש עלים, פירות או פרחים, שלטים לכתיבת שם העצים

אזור הפעילות: יישוב המשתתפים

משך הזמן: לא מוגדר, תלוי בתכנית

תיאור הפעילות: כחלק מלימוד הנושא "היישוב שלי", נאתר עצים גדולים במיוחד וננסה להגדיר ולהתחקות אחר סיפורם. כך נוכל לגלות עצים שסיפורם מרתק, עצים בעלי ממדים גדולים, עצים נדירים ומיוחדים, עצים במיקום היסטורי משמעותי, עצים בקרבת אתרים המומלצים לביקור ועצים יפים במיוחד. את אירוע פתיחת הנושא נערוך בחצר בית הספר, הגן, מבנה תנועת הנוער או בסמוך להם, וננסה להעריך כמה עצים במקום ומה גודלם. דוגמה לפעילות ראשונית: חלוקת המשתתפים לקבוצות. כל קבוצה תצויד בכלים קטנים ובמצלמה. המטרה היא לאסוף כמה שיותר דוגמאות לעלים שונים מכל העצים שבאזור או תמונות שלהם. ננסה לזהות את העצים באמצעות המדריכים השונים. לאחר מכן נבקש מהילדים ומהורים לאתר ברחבי היישוב עצים מעניינים, לנסות לזהותם ולחקור את ההיסטוריה שלהם. כל אחד מהילדים יבקר את העץ עם בני משפחתו. אפשר לפנות להורים ולבקש מהם לחפש עצים מילדותם, אם גדלו באותו יישוב, או להעלות זיכרונות מעצי ילדותם ביישוב אחר ולחפש עץ מאותו סוג ביישוב הנוכחי; לדוגמה, אם זוכרים ההורים מילדותם עץ תות, נחפש ביישוב שבו אנו גרים עץ תות, נלמד על תכונותיו המיוחדות של העץ ועל שימושי המיוחדים. ניתן להרחיב באמצעות מדריכי העצים השונים. כך נוכל להתחבר ליישוב שלנו גם דרך העצים. במהלך הפעילות מומלץ לצלם ולתעד ככל האפשר ולספר סיפורים הקשורים לעץ ולמקום, למשל תחת הכותרת: "אם העץ היה מדבר, מה היה מספר על החוויות בחייו?"

לומדים
ט"ו בשבט

לימוד א' - 'כי האדם עץ השדה' - לימוד ופעילות בטבע

כתבה: עינט קרמר

כי האדם עץ השדה

מילים: נתן זך

לחן: שלום חנוך

כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה	כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה
כְּמוֹ הָעֵץ הוּא צֶמַח לְמִיִּם	כְּמוֹ הָאָדָם גַּם הָעֵץ צוֹמֵחַ
כְּמוֹ הָאָדָם הוּא נִשְׁאָר צֶמַח	כְּמוֹ הָעֵץ הָאָדָם נִגְדֵעַ
וְאֲנִי לֹא יוֹדֵעַ	וְאֲנִי לֹא יוֹדֵעַ
אֵיפֹה הָיִיתִי וְאֵיפֹה אֶהְיֶה	אֵיפֹה הָיִיתִי וְאֵיפֹה אֶהְיֶה
כְּמוֹ עֵץ הַשָּׂדֶה	כְּמוֹ עֵץ הַשָּׂדֶה

אֶהְבֶּתִּי וְגַם שְׂנֵאתִי	כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה
טֹעַמְתִּי מֵזָה וּמִזָּה	כְּמוֹ הָעֵץ הוּא שׂוֹאֵף לְמַעַלָּה
עָבְרוּ אוֹתִי בְּחֶלְקָהּ שֶׁל עֵפֶר	כְּמוֹ הָאָדָם הוּא נִשְׁכָּר בְּאֵשׁ
וּמִרְ לִי מִרְ לִי בִפֶּה	וְאֲנִי לֹא יוֹדֵעַ
כְּמוֹ עֵץ הַשָּׂדֶה	אֵיפֹה הָיִיתִי וְאֵיפֹה אֶהְיֶה
כְּמוֹ עֵץ הַשָּׂדֶה	כְּמוֹ עֵץ הַשָּׂדֶה

סוג פעילות: פעילות בחוץ (חורשה, גן, יער וכד'), לימוד מטקסטים, יצירה

קהל יעד: בוגר, מעורב

זמן: שעתיים

עזרים: מילות השיר 'כי האדם עץ השדה', צימוקים, שקדים, משרוקיות, נספח דפי מקורות, דפים, כלי כתיבה וצבעי מים, מטפחות לקשירת העיניים (לא חובה).

נושא הפעילות: פעילות במרחב המתמקדת בקשר בין האדם והעץ לרבדי השונים.

מטרות הפעילות:

- ללמוד לחוות את הטבע באמצעות שימוש בחושים שונים (ראייה, מישוש, טעם וכו'), תוך התמקדות בנושא האילנות.
- להתמודד עם תפיסות העולם של הלומדים וללמוד עליהן מתוך לימוד טקסטים יהודיים המשווים את האדם לעץ - הגדרת שורשים רוחניים, ענפי פעילות ופירות אישיים.

שלב א - פתיחה - במליאה:

א. הקבוצה תאזין לשיר 'כי האדם עץ השדה' ותדון בנקודות ההשוואה שמציג המשורר בין האדם לעץ.

ב. סבב בין המשתתפים, שבו הם יציעו תכונות נוספות המשותפות לאדם ולעץ.

ג. המנחה יציג את מהלך הלימוד, שבו יבחן הקשר האישי שלנו אל האילנות בדרכים שונות, על מנת שנוכל לנסח לנו את משפט 'כי האדם עץ השדה' הפרטי שלנו, ולברר מהו עיקרו של ט"ו בשבט עבורנו.

שלב ב - תרגילי חושים - בזוגות:

אפשרות א - 'תרגיל המצלמה' - חוש הראייה :

המשתתפים יתחלקו לזוגות וישוטטו במרחב ובכל תור אחד מבני הזוג מתפקד כ'מצלמה' והשני כצלם. ה'מצלמה' עוצם את עיניו והצלם מוביל אותו. כאשר מבחין ה'צלם' בתמונת טבע ראויה 'לצילום' הוא מכוון את ה'מצלמה' היטב (כולל ראיית זום - הרמת יד ימין של ה'מצלמה' וראייה רחבה - הרמת יד שמאל של ה'מצלמה') ו'מצלם' את התמונה באמצעות שתי לחיצות על כף ידו של ה'מצלמה': בלחיצה הראשונה פוקח ה'מצלמה' את עיניו ובשנייה עוצם אותן שוב. לאחר ש'צילמו' חמש תמונות, ה'מצלמה' פוקח את עיניו ומנסה לשחזר את המסלול שנעשה בטבע על ידי התמונות החקוקות בזיכרונו. התרגיל יבוצע פעמיים כשבכל פעם ה'צלם' וה'מצלמה' מחליפים תפקידים. בבחירת התמונות ה'מצולמות' יש למקד את החניכים שהתמונות יהיו קשורות לעצים (החל ממראה החורשה כולה, וכלה בתמונת בליטה מעניינת על אחד הענפים).

אפשרות ב - "מסע תחושת" - חוש המישוש :

המשתתפים מתחלקים לזוגות , וכל אחד בתורו עוצם עיניים ומובל לטיול על ידי בן זוגו, שעניו פקוחות. המשתתף שעניו פקוחות עוצר בדרך בשלוש נקודות שבהן הוא נותן לחבר שעניו עצמות למשש את העץ הצמוד אליו . לאחר מכן פוקח המובל את עיניו ומנסה לשחזר את המסלול שעבר עם חברו, באמצעות מישוש העצים סביבו.

אפשרות ג - 'יומן מסע' - מגוון חושים (תרגיל בבודדים לקהל בוגר):

כל משתתף הולך לבדו לפינה אחרת במרחב כשהוא מצויד במשקוקית (להתריע מפני סכנה), בשקית ובה חמישה שקדים וחמישה צימוקים (צידה לדרך) ובדף ועט (יומן מסע). המשתתף בוחר עץ ומבלה לידו כ-15 דקות. בזמן זה עליו להתבונן בעץ, למשש אותו, להריח את גזעו ואת עליו וכו'. על המשתתף לתעד את מראה עיניו, משמע אוזניו , התחושות העולות בו וכד' ב'יומן המסע' שאיתו.

שלב ג - במליאה:

א. פתיחה - המנחה מחלק לכל משתתף צימוק בודד ומנחה את הקבוצה כיצד לאכול אותו באמצעות הפעלה א-ר-ו-כ-ה המפעילה את כל החושים ומאפשרת למשתתפים להתרכז באמת במרקם הצימוק, בריחו, בטעמו, וליהנות ממנו הנאה שלמה.

ב. המנחה עורך סבב שבו המשתתפים מספרים על התרשמותם משני התרגילים (תרגיל הפתיחה ואכילת הצימוק).

ג. המנחה מסביר את חשיבות המגע הבלתי אמצעי עם הטבע ואת מושג ה'חויה' (חויה = חי+הויה - לחיות את ההויה). ניתן לסכם בקריאה משותפת של דברי הסופר מילן קונדרה:

מדוע נעלמה ההנאה שבאיטיות? היכן הם הולכי הבטל מימים עברו? היכן הם אותם גיבורים משוטטים של שירי העם, אותם בטלנים שנדדו לאיטם מטחנת רוח אחת לרעותה ולנו תחת כיפת השמים? האם נעלמו יחד עם שבילי הכפרים, יחד עם כרי הדשא וקרחות היער, יחד עם הטבע?
פתגם צ'כי מגדיר את בטלתם המתוקה באמצעות מטאפורה: הם מתבוננים בחלונותיו של האל הטוב. מי שמתבונן בחלונותיו של האל הטוב אינו יודע שעמום; הוא מאושר.
(מילן קונדרה, מתוך 'ההנאה שבאיטיות', 2005)

שלב ד - בקבוצות קטנות:

א. כל קבוצה מקבלת דף של מקורות הדנים ביחס בין האדם ובין העץ (הדף מופיע בסוף היחידה). המשתתפים קוראים את המקורות ודנים בנקודות המופיעות בדף.
ב. כל קבוצה משרטטת על דף דמות אדם-עץ ומגדירה את שורשיו, גזעו, ענפיו ופירותיו לפי מסקנות הדיון שערכה קודם.

שלב ה- סיכום:

אפשרות א - ביחידים :

כל משתתף מקבל נייר וצבעי מים ומצייר לעצמו את משמעות המשפט 'כי האדם עץ השדה' לגביו.

אפשרות ב - במליאה:

א. כל קבוצה בונה דמות אדם-עץ מחומרים שונים (קופסאות, תמונות מעיתונים, מכסים, תבניות ביצים, חלקי עץ שנשרו וכד').
ב. כל קבוצה מציגה את הדמות שיצרה ומסבירה את מרכיביה.
ג. המנחה מסכם - חוויו את הקשר בינינו ובין העץ הן ברמת החושים והן ברמה המחשבתית. שתי רמות שלא נגענו בהן הן הרמה המעשית והרגשית. בשלב הזה ניתן להתמקד ברמה המעשית - לנטוע עצים, לעשב סביב עץ, להשקות שתילים.

‘כי האדם עץ השדה’ – דף מקורות:

עיינו במקורות הבאים וערכו דיון בעקבות השאלות המצורפות למקורות.
בתום הדיון שרטטו את דמות האדם-עץ שעלתה מתשובותיכם לשאלות (עזרה – התמקדו בשורשים, בגזע, בענפים ובפירות).

משול האדם בהיוולדו לעולם התחתון, לעץ עבות שתול על פלגי מים, המכה שורשים חזקים למטה וענפיו פרושים כלפי מעלה.

אף הנשמה כך: שורשה חצוב מתחת לכיסא כבודו של השם יתברך, אבל למעלה בשמים יש לה רק שורש ואילו למטה היא עושה גם ענפים ומתפצלים ממנה אורות הקודש לאין שיעור. (אליעזר שטיינמן, באר חסידות)

- איזה ‘דמות עץ’ מצייר הקטע? היכן נמצאים שורשיו? היכן פירותיו?
- מהם השורשים הרוחניים שלכם? כיצד הם משפיעים על העשייה הענפה שלכם?

לכל עשב ואילן יש מלאך בשמים המכה בו ואומר לו: גדל!
ואם כורתים אותם פוגעים בכוח שלמעלה המצווה להם לגדול.
והשוו חכמים את יציאת נשמתו של האדם לכריתת העץ,
שאמרו בפרקי דרבי אליעזר: ‘בשעה שכורתים אילן שעושה פירות, קולו יוצא מסוף העולם ועד סופו ואין הקול נשמע’. וכן בשעה שהנשמה יוצאת מן הגוף. אם כן שווים הם, לפי שבשעה שכורתים העץ נפסק אותו הכוח שהיה אומר לו: גדל! וזהו ‘כי האדם עץ השדה’. (רבי יעקב כולי, מעם לועז)

- במה מושווים כאן האילן והאדם ?
- מדוע לדעתכם מודגש כאן כי האילן שבו מדובר הוא אילן שעושה פירות?
- מהם פירותיו של האדם? מהם פירותיכם שלכם ?

לימוד ב' - שורשים - דורשים קהילה

כתבה: עינט קרמר

סוג פעילות: לימוד מטקסטים, יצירה (רשות)

קהל יעד: קהילות, נוער ומבוגרים

זמן: שעה וחצי

עזרים: דפי מקורות, דפי ציור, כלי כתיבה וחומרי יצירה.

נושא הפעילות: לימוד בנושא השורשים והשורשיות על רקע השפעתה של התרבות הגלובלית על חיינו המנתקת ומטשטשת את שורשינו.

מטרות הפעילות:

- היכרות עם מורכבותו של המושג 'שורשים' בחברה המושפעת מהתרבות הגלובלית.
- לימוד על משמעותם של השורשים לחיינו כיום וכיצד ניתן לשמר אותם באופן מעשי.

שלב א - פתיחה - במליאה:

קריאה משותפת של השיר 'עץ הזית 2002'.

לדיון במליאה:

- איזה משפט בשיר דיבר אליכם במיוחד? מדוע?
 - מדוע לדעתכם שמו את עץ הזית בכיכר?
 - איזו תופעה מציג השיר?
- מדוע אגי משעול מרגישה בושה?

עץ הזית 2002 / אגי משעול

תקעו אותו בין שלושת עצי קוקוס
על מצע אדמדם של טוף מההום סנטר
באמצע צומת שהפך בין לילה
לכיכר.

נהגים הממהרים לביתם
יכולים אולי לראות אותו מבעד לשני
כדי חרס
נוטים על צדם
אבל אין להם זמן לספור המפתל
העולה מגזעו
או צמרתו הגזומה בהומור של קבלנים

ואין הם יכולים לנחש את שורשיו
המגששים נבוכים
באדמה הזרה,
לופתים עוד כמו צידה לדרך -
אדמת-אם שדבקה בם.
בהמולת החישוף.
זיתיו המושטים לאין דורש משחירים
את פני
ושום ורדים ננסים לא יסיחו את לבי
מן הבושה.

שלב ב - לימוד בחברותות - לימוד בקבוצות קטנות של דף המקורות העוסק במשמעות השורשיות בחיינו.

תקומתו של העץ איננה מושרשת בענפים ובעלים ובפירות המפוארים, - אלא בשורשיו, שהם מחוזקים במקום אשר הרוחות והסערות לא תגענה שמה. הם מתחזקים על מקור מים חיים של התחדשות. העץ איננו דואג בזמן שהסערות תופסות אותו, מנענעות אותו כופפות אותו, - הוא לא נע ולא זע ממקומו, וכל זמן שהוא לא נעקר ממקומו, היה תהיה לו תקומה! ועל כן נמצא שהאילן לא הפסיד כלום, ואדרבא - החליף כוח במאבק. כן הוא האדם. כל זמן שהוא נצמד לשורשיו הרוחניים - שום רוח לא תעקור אותו ממקומו. ונהפוך הוא, הסערות תעוררנה את כוח ההתחדשות. (רבי שמשון רפאל הירש, במעגלי שנה)

לדיון:

איזו השוואה מציג הקטע בין האדם לעץ? מהם השורשים? מהם הענפים והפירות? מהם שורשיכם הרוחניים הנוטעים אתכם ל'קרקע העולם'? ממה הם ניזונים? נסו לחפש דוגמה מהחיים שבה הסערות עוררו דווקא 'רוח התחדשות'. מה היה תפקיד השורשים בדוגמה?

הוא [רבי אלעזר בן עזריה] הִיא אֹמֶר, כֹּל שֶׁחֲכָמָתוֹ מְרַבָּה מִמַּעֲשָׂיו, לָמָּה הוּא דוֹמָה? לְאֵילָן שֶׁעֲנָפָיו מְרַבִּין וְשָׂרְשָׁיו מְעֻטִּין, וְהָרִים בָּאָה וְעוֹקְרָתוֹ וְהוֹפְכָתוֹ עַל פָּנָיו. אֲבָל כֹּל שֶׁמַּעֲשָׂיו מְרַבִּין מִחֲכָמָתוֹ, לָמָּה הוּא דוֹמָה? לְאֵילָן שֶׁעֲנָפָיו מְעֻטִּין וְשָׂרְשָׁיו מְרַבִּין, שֶׁאֲפָלוּ כָּל הָרוּחוֹת שֶׁבְּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ אֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר (שם), וְהִיא כְּעֵץ שֶׁתּוֹל עַל מַיִם וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שָׂרְשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֵא חֶם, וְהִיא עָלֶיהוּ רֵעָן, וּבִשְׁנֵת בְּצֶרֶת לֹא יִדָּאָג, וְלֹא יִמַּיֵּשׁ מַעֲשֹׂת פְּרִי:

לדיון:

מהם השורשים המחברים את האדם למקומו על פי דברי מסכת אבות? במה תפיסה זו שונה מזו של הקטע הקודם? מהם לדעתכם הכוחות המאפשרים להיאחז במקום שבו יש סערות חזקות במיוחד?

יצירה בחברותות:

נסו לצייר את ה'עץ שלכם' – במה אתם נטועים? מהם השורשים שלכם? מהו הגזע, מהם הענפים, מהם הפירות? מה תפקיד הקהילה בעץ?
היעזרו בפירוט הבא:

שורשים – מוסתרים באדמה, משם זורמים מזונות ומים לכל חלקי העץ, אם הם עמוקים ורחבים הם יוצרים יציבות ויכולת עמידה ברוחות סערה.

גזע – זהו עמוד השדרה של העץ. לעתים משתרג לרוחב (זית) ולעיתים כמו תורן לגובה (ברוש), הגזע מתפצל לענפים (עץ פלוריסטי).

נוף – זוהי חזונו החיצונית של העץ המורכבת מענפים ומעלים. העלים מקבלים את השמש והאוויר ומייצרים מהם מזון נוסף. הנוף אחראי לתהליך הפוטוסינתזה.

פרי – ייתכן וייעודו של הפרי הוא להזין עוברים ושבים. הפרי נושא סגולת המשכיותו של העץ, ומכאן הקשר בין המילים – פרי, הפריה ופריון.

שלב ג – אסיף במליאה

כל חברותא מציגה את ה'עץ' המבטא אותה.
כל חברותא מציגה את התובנות העיקריות שעלו במהלך הלימוד לגבי מושג השורשים.

לדיון משותף:

מהי חשיבות מושג השורשים בחברה בת קיימא לדעתכם? האם אתם פועלים בכיוונים אלה בחייכם? כיצד? מה עלינו לעשות כדי לשמר את שורשינו?

שלב ד – סיכום:

קריאה משותפת של שירה של לאה גולדברג:

עצי זית / לאה גולדברג

עמדו בניסיון השרב ובאו בסוד הסער – וכנצח ניצבו במורד הגבעה מול הכפר שחרב	מכסיפים באור הצונן של הסהר. עמוד, מה גדושה השלווה. זו אפוא השיבה הטובה! הקשב, הקשב למשב	הרוח בנוף הזיתים. איזו צמיחה ענווה! התשמע? הם אומרים עכשיו דברים נבונים ופשוטים
---	--	--

שרים
ט"ו בשבט

שהשמש תעבור עלי

מילים: יורס טהרלב

לחן: חנו יובל

ישנם ימים ללא מרגוע
בם לא אמצא לי נחמה
ומוכרח אני לנגוע
בעשבים, באדמה
לפסוע באותה הדרך
בתוך פריחת הכרכמים
ולהיות כל כך אחרת
ולפרוח ערב הגשמים.

רק תפילה אשא
הוי אלי, אלי
שהשמש תעבור עלי
ותראה לי שוב את משעולי
הוי אלי, אלי
רק תפילה אשא
שהשמש תעבור עלי
ותיקח אותי אל המסע.

ואם אשוב אל זאת הארץ
ואם אפסע שוב בדרכים
האם כקדם יכירוני
האנשים והפרחים.

בשיר

"שהשמש תעבור עלי"

פונה הפזמונאי אל הטבע.
על איזה צורך עונה הפנייה אל
הטבע? האם הדובר מצא את
אשר חפש?

רק תפילה אשא...

האם אמצא את כל היופי
האהבה הנושנה
אשר היתה שם כשעזבתי
עת אהבתי פעם ראשונה
אסיף

מילים: איתמר פרת לחן: נעמי שמר

אסוף את המעשים
את המילים והאותות
כמו יבול ברכה כבד משאת.
אסוף את הפריחה
אשר גמלה לזיכרונות
של קיץ שחלף בטרם עת.

אסוף את כל מראות פניה היפים
כמו את הפרי ואת הבר.
האדמה היא אפורה מתחת לשלפים
ואין לה עוד לתת לך דבר.
ואין יותר גבעול חולם על שיבולתו
ואין יותר נדרי ואסרי
רק הבטחת הרוח כי הגשם בעיתו
עוד יחונן את עפרה בתום תשרי.

אמא אדמה

מילים: יענקליה רוטבליט

לחן: מיקי גבריאלוב

היא תביט אלי טובה וחכמה
כמו בן השב הביתה מן הדרך
תחבק אותי אליה בנשימה חמה
אמא אדמה.

היא תגיד - "אתה עייף מן המסע
אל תפחד אני חובשת את פצעידך"
היא תיקח אותי אליה כשאקרא
בשמה

אמא אדמה

היא תביט אלי טובה וחכמה
היא שקטה כל כך וכמו תמיד סולחת
תחבק אותי אליה בנשימה חמה
אמא אדמה

ללכת שבי אחריך

מילים: אהוד מנור

לחן: נורית הירש

להיוולד כל בוקר מחדש,
עם כל מילת פרידה למות מעט,
ולהביא אל העולם עוד בן ובת
בארץ של חלב, מרור ודבש.

ללכת שבי אחריך,
לנשום את השמש הצורב,
לחלוס אותם מול שמיך,
לכאוב אותך ושוב להתאהב.

לשאת חלוס מבטן, מדורות,
לשאול באביבך נחמה,
לחיות על פני ובתוכי האדמה
הנוראה והיפה הזאת.

ללכת שבי אחריך...

עם ערב הד קולנו יעלה,
מבוקר-יום אלינו הוא יבוא
ופדינונו יראה עד בוא ערבו,
מתי סוכת שלום עלינו תגלה.

ללכת שבי אחריך...

השיר על הארץ

מילים: יהושע סובול

לחן: יוני רכטר

בואו נשיר את השיר המטורף של הארץ
בואו נשיר את השיר הצהוב של החול
יחפנים מתהלכים לארכה ולרוחבה של הארץ
ועושים איתה אהבה, אנשים פורקי עול.
איפה הארץ ההיא, שקראו לה קטנטונת?
איפה אותה אהבה מגולגלת בחול?
אנרכיסטים הולכים בדרכים, לעורם רק כותנת
ובוערת אש בראשם ששורפת הכל?
תנו לשוב אל אותה הפינה הנדחת
איפה אותם החיים עם שמחת הפשטות
תנו לי מילים עזובות, מנגינה נשכחת,
להוציא מבין הקוצים קרעים של ילדות.
תנו לשיר את השיר החולה, הקודח,
מאוהב וזרוק אמיתי בלי זהות וזכויות
תנו לי לחזור בדרכים החולות אהבה לירח,
שוב לחזור וללכת יחף על שברי זכויות.
תנו לי לשוב אל אותה הפינה הנדחת...
בואו נשיר את השיר המטורף של הארץ
בואו נשיר את השיר הצהוב של החול
יחפנים מתהלכים לאורכה ולרוחבה של הארץ
ועושים איתה אהבה אנשים פורקי עול.

אל ארצי רחל

לא שרתי לך, ארצי,
ולא פארתי שמך
בעלילות גבורה,
בשלל קרבות;
רק עץ - ידי נטעו
חופי ירדן שוקטים.
רק שביל - כבשו רגלי
על פני שדות.
אכן דלה מאוד -
ידעתי זאת, האס,
אכן דלה מאוד
מנחת בתך;
רק קול תרועת הגיל
ביום יגה האור,
רק בכי במסתרים
עלי עונייך

תבואת השגעון

מספר רבי נחמן מברסלב ומוזדפס בספר "כוכבי אור" על המשל מהתבואה:
פעם אחת אמר המלך לאהובו, השני למלך: באשר אני חוזה בכוכבים, רואה אני שכל
התבואה שתגדל בשנה זאת - מי שיאכל ממנה יהיה נעשה משוגע. אם כן נטכס עצה.
ענה לו (השני למלך): שעל כן יכינו לעצמם תבואה, שלא יצטרכו לאכול מתבואה הג'ל.
וענה לו המלך: אם כן כשאנחנו לבד לא נהיה משוגעים, וכל העולם יהיה משוגע, אז
יהיה להפך, שאנחנו נהיה המשוגעים!
על כן בוודאי נצטרך גם כן לאכול מהתבואה.
אבל נסמן סימן על מצחינו שנדע על כל פנים שאנחנו משוגעים.
שאם אהיה מסתכל על מצחך וכן כשתסתכל על מצחי - נדע מהסימן שאנחנו משוגעים.

אילו "שיגעונות" קיימים
היום בעולם? האם אנחנו בוחרים
לאכול מהתבואה המשוגעת,
או שומרים על עצמנו מחוץ
לשיגעונות?

סיפור זה קיים גם בגרסה
ערבית והודית. בגרסאות אלו, המלך
בוחר לאכול מן המזון הקלוקל הגורם לשיגעון.
נראה כי פתרון ה"סימן על המצח" הוא פתרון
יהודי- חסידי. אילו "סימנים על המצח" מציעה
התרבות היהודית? האם שנת השמיטה
יכולה להוות סימן כזה?

מודה אני

מילים ולחן: מאיר אריאל

מודה אני

לפניך ולך

על כל החסד והאמת והטובה והרעה והטובה

שעשית עמדי

ועם ביתי

ועם קרובי וידידי ועם בני עמי

ועם ארצי, ועם כל העולם והאדם

אשר בראת.

בלאט, חרש חרש

אט אט, טופפות

עתידות עתידות לקראתנו,

ואת מחייכת אלי מתוך השינה.

יהיה לנו טוב, טוב מטוב, טוב מאוד,

זה מתחיל כבר בבוקר בבוקר

את צוחקת אלי

מתוך מתוך השינה.

ואילו פינו

מילים: מתוך תפילת שבת

לחן: שלמה גרוניץ

ואילו פינו מלא שירה כיס

ולשוננו רינה כהמון גליו

ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע

ועינינו מאירות כשמש וכירח

וידינו פרושות כנשרי שמיים

ורגלינו קלות כאיילות

אין אנחנו מספיקים להודות לפניך

ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו

ולברך את שמך מלכנו

על אחת מאלף אלפי אלפים

וריבי רבבות פעמים הטובות

ניסים ונפלאות שעשית עם אבותינו ועמנו.

עֲבָדִי זָמַן עֲבָדִי עֲבָדִים הֵם

עֲבָד ה' הוּא לְבַד חֲפָשִׁי.

עַל כֵּן בְּבִשָּׁשׁ כָּל אֲנוּשׁ חֲלָקוֹ / 'חֲלָקִי הוּא' אֲמָרָה נִפְשִׁי.

(וריה"ל)

יס השיבולים

מילים: יצחק קינן

לחן: חיים אגמון

יס השיבולים שמשביב

על גליו לשוט יצא הרוח.

אלף חיוכים אלי שלח האביב,

שמש חביבה יצאה לשוח.

על המיתרים המפיקים צלילי זהב,

הם המזמרים אל מול התכלת.

אלף מלאכים השרים שלום לסתיו,

נושקים ומלטפים פצעי שלכת.

לה לה לה...

גם האהבות באור נפלא,

שוב פורחות כולן בשדות הזמר,

אלף חיוכים שלוחים אלייך, ילדה

זר שירים קטף לך משורר.

יש אומרים: "נפלא הוא ריחן של אהבות".

יש אומרים: "אורן הוא יס של זיו".

אלף ציפורים לקולך שיר מזמרות,

יפית כה ילדתי מן האביב.

לה לה לה...

יס השיבולים, אלף חיוכים, אלף מלאכים.

צהלת החיים

הראשונה הפוגשת את האדם בהקיצו משנתו ומוצא

הוא לפניו עולם מלא וחדש בכל מלואו וטובו, היא מרימה את אור השכל

הפנימי... ומתעלה הרוח... והאדם ברגש תודתו מודה הוא על האמת ומקיים

את עומק אמיתתה של ההכרה הרוחנית, ומעיד על כל אור החיים שהוא

נובע כולו ממעיין הטוב... (הרב קוק, מתוך סידור "עולת ראיה")

במילה העברית "תודה" יש כפל

לשון. כיצד מאפשרת "הודאה"

את ה"הודיה"?

מה מעניקה לאדם ההתבוננות על העולם

כפי שהוא, מזווית ראייה שאינה יצרנית

אלא מודה על הקיים?

שיר למעלות תהילים קכא

אשא עיני אל-ההרים, מאין יבוא עזרי

עזרי, מעם ה', עושה שמים וארץ.

אל ייתן למוט רגלך, אל ינוס שומרך.

הנה לא ינוס ולא יישן שומר ישראל.

ה' ישמרך ה' צלך על-יד ימינך.

יופם השמש לא יככה וירח בלילה,

ה' ישמרך מכל רע, ישמור את נפשך

ה' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם

קום והתהלך בארץ

מילים: יורם טהרלב

לחן: יאיר קלינגר

שלום לך ארץ נהדרת

מילים: אילן גולדהירש

לחן: ס. גודמן

קום והתהלך בארץ

בתרמיל ובמקל.

וודאי תפגוש בדרך

שוב את ארץ ישראל.

יחבקו אותך דרכיה

של הארץ הטובה,

היא תקרא אותך אליה

כמו אל ערש אהבה.

זאת אכן אותה הארץ,

זו אותה האדמה

ואותה פיסת הסלע

הנערבת בחמה.

ומתחת לאספלט

לבניי הראווה,

מסתתרת המולדת

בישנית וענווה

קום והתהלך בארץ...

וכרמי עצי הזית

ומסתור המעיין

עוד שומרים על חלומה

וחלומנו הישן.

וגגות אודמים על הר

וילדים על השבילים,

במקום שבו הלכנו

עם חגור ותרמילים.

קום והתהלך בארץ...

הייתי בפרים וגם ברומא

ראיתי את שבעת פלאי תבל,

בקוטב הצפוני וגם דרומה,

אך אין מקום כמו ארץ ישראל.

וכמו גלויות של נוף יפות

תמונות בזכרוני עפות,

כמו בעד עדשה של מצלמה

בתרמילי אותם אשא

בכל מקום, בכל מסע

קטעי פסיפס מתוך תמונה שלמה.

שלום לך ארץ נהדרת,

עבדך הדל נושא לך שיר מזמור.

גם אם לעיתים נודד אני על דרך,

מה טוב לנדוד אך טוב יותר לחזור.

צריחי המגדלים בירושלים

וסמטאות השוק הצבעוני;

גגות הרעפים של גבעתיים

הנבטים מבעד חלוני.

את האביב בתל אביב,

את סבתי ואת סבי,

את החלה ואת נרות שבת,

את ים המלח מול אדום

ואשת לוט צופה לסדום

ואת הקיץ בואכה אילת.

שלום לך ארץ נהדרת...

מימיה הכחולים של הכנרת

והרקיע התואס מעל.

והרגשת הבית המוכרת

בתוך עורקי זורמת כמו חשמל.

הרי גליל והשומרון,

הפרדסים שבשרון,

וילדים בגן המושבה;

את הכרמל ואת היס

אחד אחד ואת כולם,

תמיד קוראים, אומרים ברוך הבא.

שלום לך ארץ נהדרת

שיר המעלות

תהילים קכו

שיר המעלות, בשוב ה'
את שיבת ציון
היינו כחולמים.
אז ימלא שחוק פינו
ולשוננו רינה,
אז יאמרו בגויים
הגדיל ה' לעשות עם אלה.
הגדיל ה' לעשות עמנו
היינו שמחים.
שובה ה' את שביתנו
כאפיקים בנגב.
הזורעים בדמעה
ברינה יקצורו.
הלוח ילך ובכה
נושא משך הזרע,
בוא יבוא ברינה,
נושא אלומותיו

לא נעצור

מילים: יורם טהרלב
לחן: נורית הירש

לנו קוראים המרחקים
הפתוחים הארוכים
ההרים, העמקים
לא נעצור.
זו הריצה שאין לה סוף
אין לה בית אין לה חוף
לא להגיע רק לשאוף
לא לעצור.
ארץ גדולה ורבה
אין לנו בה רגע מנוח
לנו קורא המרחב
האופק הבהיר.
ארץ גדולה ורבה
ועל גבה אלף שנותיה
לנו קורא המרחב

לבנו עוד צעיר.
אין לנו רגע לחלוט
לא בלילה לא ביום
רק לנוע ולנשום
לא לעצור.
באפלה, בסערה,
גם בטוב וגם ברע
אם התחלנו אין ברירה
לא נעצור.
ארץ גדולה ורבה...
לא יעצרנו הכאב
לא הלהט הצורב
כל עוד פועם בנו הלב
לא נעצור.
ארץ גדולה ורבה...

טבע עברי הינה עמותה המקדמת אחריות סביבתית יהודית בישראל. למן הקמתה, עוסקת העמותה בהעלאת השיח היהודי-סביבתי לסדר היום בחברה הישראלית, בהכשרת מנהיגות בתחום, ביוזמה ובהובלה של תכניות חינוכיות ובבניית תשתית לקשר עם התפוצות סביב "תיקון עולם" סביבתי. ככלל, הניעה טבע עברי מאות אנשים ללימוד ולעשייה סביבתית, וחשפה את החיבור בין זהות יהודית לאחריות סביבתית בקרב עשרות אלפים. 'שמיטה ישראלית' היא פרויקט הדגל של הארגון החל משנת תשע"ג. למערכי שיעור וחומרי למידה היכנסו לאתר www.tevaivri.org.il. ליצירת קשר: teva.ivri@gmail.com

כתיבה: ישראל גלון, עינט קרמר
צילומים: ישראל גלון
עריכה: עינט קרמר
עריכה לשונית: שירה מרמורשטיין
עריכה גרפית: עידית נבו

לשימוש פנימי בלבד!

© כל הזכויות שמורות למחברים ולאקו"ם

כִּי בְשִׁמְחָה תֵצְאוּ, וּבְשָׁלוֹם
תִּזְכְּלוּ; הָהָרִים וְהַגְּבָעוֹת,
יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה,
וְכָל-עֵצֵי הַשָּׂדֶה, יִמְחֲאוּ-כָף.

(ישעיהו נה יב)

